

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ, ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬСТВА

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF
SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND SOCIETY

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

Частина 2
Part 2

29 листопада 2023 р.
November 29, 2023

м. Кропивницький, Україна
Kropyvnytskyi, Ukraine

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ, ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬСТВА

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT
OF SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND SOCIETY

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

Частина 2
Part 2

29 листопада 2023 р.
November 29, 2023

м. Кропивницький, Україна
Kropyvnytskyi, Ukraine

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

УДК 33
ББК 65

Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 29 листопада 2023 р.): у 3 ч. Кропивницький: ЦФЕНД, 2023. Ч. 2. 75 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства” з:

Бердичівський фаховий коледж промисловості економіки та права
Буковинський державний медичний університет
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Державний заклад “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”
Державний торговельно-економічний університет
Державний університет “Житомирська політехніка”
Дніпровський державний медичний університет
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Запорізький національний університет
Західноукраїнський національний університет
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут сцинтиляційних матеріалів НАН України
КЗ “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука
Київський національний університет будівництва і архітектури
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний університет культури і мистецтв
Київський університет імені Бориса Грінченка
Комунальний заклад “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради
Луцький національний технічний університет
Львівський національний університет імені Івана Франка
Львівський національний університет природокористування
Льотна академія Національного авіаційного університету
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Міжнародний гуманітарний університет
Мукачівський державний університет
Національна академія Служби безпеки України
Національний авіаційний університет
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”
Національний технічний університет “Дніпровська політехніка”
Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
Національний транспортний університет

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

Національний університет “Львівська політехніка”
Національний університет “Одеська політехніка”
Національний університет “Чернігівська політехніка”
Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка
Одеський національний медичний університет
ПО “Приватний заклад освіти “Київський ліцей “Українська школа вільних наук”
Поліський національний університет
Полтавський державний аграрний університет
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Сумський національний аграрний університет
Українська інженерно-педагогічна академія
Український державний університет науки і технологій
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти, технологій і суспільства.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: педагогічних наук; філологічних наук; економічних наук; юридичних наук; психологічних наук; медичних наук; біологічних наук; сільськогосподарських наук; ветеринарних наук; технічних наук; фізико-математичних наук; військових наук; соціологічних наук; фізичного виховання та спорту; державного управління; соціальних комунікацій.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб’єктів підприємницької діяльності.

**ЗМІСТ
CONTENTS**

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ SECTION 3. ECONOMIC SCIENCES	7
Алексєєнко І. А., Мироненко М. А. ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ВОЄННОГО ЧАСУ.....	7
Андрющенко І. О., Ніколаєнко Є. М. ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	9
Білоног А. П., Гриценко С. І. МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	13
Боровик М. В., Краснобаєв В. О. ОСНОВНІ ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	14
Герасимець А. Г., Луговий В. О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	16
Гриценко С. І., Коротка Т. Ю., Гордійчук Р. В. ПРОБЛЕМИ НАГРОМАДЖЕННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЇХ ЗНЕШКОДЖЕННЯ.....	20
Івницький В. В., Кривошея С. О. ПЕРСОНАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	22
Лесюк В. С. ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	25
Лугова К. В., Рула О. Г. АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІД ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ	26
Лугова К. В., Рула О. Г. АДАПТАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ МІЖНАРОДНИХ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	28
Мельник О. Ю., Кузевич Є. В. СТАТИЧНІ ТА ДИНАМІЧНІ МОДЕЛІ В СИСТЕМНОМУ АНАЛІЗІ	31

<i>Набока І. С., Назорний Я. В.</i> ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ РІВНЯ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	33
<i>Назарова М. М., Ущанівська А. М.</i> НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	37
<i>Середа Т. О., Кривошея С. О.</i> МАРЖИНАЛЬНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ПЛАНУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	39
СЕКЦІЯ 4. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ SECTION 4. GOVERNMENT MANAGEMENT.....	44
<i>Гук А. О.</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ : ІННОВАЦІЙНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ АСПЕКТИ	44
СЕКЦІЯ 5. ЮРИДИЧНІ НАУКИ SECTION 5. LEGAL SCIENCES.....	46
<i>Карпенко Р. В.</i> НОТАРІАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗПОДІЛУ МАЙНА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	46
<i>Курінна О. А.</i> СТАДІЇ ПРИЙНЯТТЯ ПЛАНУВАЛЬНИХ АКТИВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	48
<i>Літвінова І. Ф., Літвінчук Б. С.</i> ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	49
<i>Моспанко А. С.</i> СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА ДОПОМОГИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ	51
СЕКЦІЯ 6. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ SECTION 6. AGRICULTURAL SCIENCES	53
<i>Огородник Н. З., Ціцюра Р. Б., Дроздовський А. Б.</i> ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ СОРТІВ ГОРОХУ ПОЛЬОВОГО	53
<i>Рудакевич І.</i> НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	55

СЕКЦІЯ 7. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 7. PSYCHOLOGICAL SCIENCES	57
<i>Грек О. М., Грачківська В. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА	57
<i>Дуб В. Г., Борисенко Р. С.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАРАННЯ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ	60
<i>Дуб В. Г., Коваль І. О.</i> ТРЕНІНГ ЯК СПОСІБ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В ШКОЛІ	62
<i>Зяць Б. Ф.</i> ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	64
<i>Коленченко Н. В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ СТАНИ ДІТЕЙ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	66
<i>Холмакова Ю. В., Рибінська Ю. А.</i> ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ	68
<i>Шейко Г. Д.</i> ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОДИН ІЗ ГНУЧКИХ УМІНЬ	70
СЕКЦІЯ 8. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ SECTION 8. SOCIAL COMMUNICATION	72
<i>Skorokhod T.</i> THE PHENOMENON OF NATIVE ADVERTISING	72
СЕКЦІЯ 9. СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 9. SOCIOLOGICAL SCIENCES	74
<i>Кобченко Д. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УКРАЇНСЬКИМИ БІЖЕНЦЯМИ В НІМЕЧЧИНІ.....	74

УДК 338.46

Алексєєнко І. А.

старший викладач кафедри управління та адміністрування

Мироненко М. А.

к.т.н., доцент кафедри управління та адміністрування

Навчально-науковий інститут “Інститут промислових і бізнес технологій”

Українського державного університету науки і технологій

ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ВОЄННОГО ЧАСУ

Об’єктом дослідження є українська логістична компанія “Logistic Group”, яка продає вантажну техніку, стелажі, ворота, докове обладнання та інше. Від 2011 року компанія “Logistic Group” представляє на вітчизняному ринку навантажувачі фірм Still, Breda, Rosss, Fami, Interroll, OM, KAUP та інших. Більше того, за бажанням клієнта “Logistic Group” може надати обладнання компаній: Normann, Logis-Rent, Erimes, Geze, Mirac, UCGE, Arestant. [1]

Однією з цікавих особливостей маркетингової моделі роботи компанії є те, що вона надає у погодинну та добову оренду навантажувач будь-якої вантажопідйомності. Навантажувач постачається з професійним оператором. Короткострокова оренда вигідна у випадках, коли навантажувач потрібен одноразово, кілька годин чи днів.

Окрім того, корпорація “Logistic Group” пропонує запчастини до навантажувачів та їхнє сервісне обслуговування. Також компанія пропонує широкий вибір стелажних систем для зберігання будь-якої продукції. [1]

Події останніх років змусили підприємців швидко коректувати діяльність підприємств, щоб зменшити вплив негативних факторів. Починаючи з 2019 року майже всі підприємства в більшій чи меншій мірі зіткнулися з впливом на їх роботу пандемії коронавірусу COVID-19. Для одних підприємств така ситуація допомогла покращити показники фінансово-економічної діяльності, але для більшості – навпаки: деякі підприємства змушені були скоротити обсяги виробництва, а деякі – зовсім перестали існувати.

Наступним випробуванням стала війна Російської Федерації проти України. За перший місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть ті підприємства, які розташовані відносно далеко від обстрілів, зіткнулися з проблемами логістики та нестачею сировини. Кожна третя компанія в Україні припинила свою роботу.

Протягом останніх років характер зовнішньоекономічної діяльності Корпорації зазнав змін. В табл. 1 наведено обсяг імпорту за видами товарів у 2019 - 2022 роках. Дані наведені в доларах США з урахуванням зміни курсу.

Таблиця 1 – Обсяг імпорту Корпорації “Logistic Group”, тис. дол.

№	Найменування товару	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	Навантажувачі	650,3	668,9	965,3	308,5
2	Стелажі	78,3	54,9	79,9	60,3
3	Запчастини	294,8	285,0	258,3	171,1
4	Інше	74,2	227,2	41,9	2,5
	Всього:	1097,6	1236,0	1345,4	542,4

Джерело: [2]

Помірне зростання обсягу імпорту у 2019-2021 роках пояснюється двома факторами. По-перше, відбувалося постачання імпортованих товарів в Україну на основі раніше укладених договорів, але нові договори майже не укладались через погіршення фінансових умов та зриви строків виконання договорів. По-друге, відсутність нової техніки на ринку Європи призвела до збільшення попиту на техніку, яка була у використанні, але її обсяг були обмеженими.

З початком війни в Україні у 2022 році постачання складської техніки призупинилося, а згодом стало можливим, але на складних фінансових умовах, які не дозволяли укласти бажану кількість договорів.

Якщо ж проаналізувати структуру імпортованих корпорацією “Logistic Group” товарів в динаміці протягом чотирьох останніх років, то варто зазначити наступне.

Перш за все основну частку в структурі імпорту становлять навантажувачі. У 2019 та 2020 роках їх було імпортовано майже на однакову суму коштів, а у 2021 році стрімке зростання імпорту навантажувачів пояснюється закупівлею техніки, яка була у використанні. Різке, майже втричі, падіння обсягу імпорту навантажувачів відповідає 2022 року.

Під час повномасштабної війни в Україні від лютого 2022 року багато компаній зазнали чималих збитків, тому дуже сильно скоротили свої прибутки. Інвестувати гроші в купівлю нового складського обладнання без гострої необхідності не планують. Якщо навантажувачі й потрібні, то намагаються купувати ті, що були у використанні замість нових. Парк старої техніки не оновлюють, а намагаються ремонтувати те, що вже мають.

Через релокацію багатьох підприємств із зони військових дій виникла потреба у стелажних системах: багато фірм орендували склади для своїх потреб. Коли виникла необхідність переїжджати, то при евакуації підприємства вивезти техніку можна було швидко, а демонтаж стелажів займає тривалий час, тому стелажі довелося залишати на окупованих територіях. В той же час багато підприємств в Україні зазнали банкрутства або скоротили свою діяльність, тому вони вимушені були продавати своє складське майно дуже дешево. Через це ціни на стелажні системи в Україні знизилась, тому імпортувати їх практично не було сенсу.

У першому півріччі 2023 року основну частку імпорту компанією “Logistic Group” складають запчастини до навантажувальної техніки, тому що підприємства нині не планують купувати нову техніку, а прагнуть ремонтувати ту, яка є у них в наявності.

Підводячи підсумок викладеному зазначимо наступне.

По-перше, за роки пандемії коронавірусу імпорту складської техніки та обладнання в Україну корпорацією “Logistic Group” уповільнився, а з початком повномасштабної війни дуже сильно скоротився, і має негативну тенденцію. По-

друге, замість купівлі нової техніки вітчизняні підприємства віддають перевагу техніці, яка була у використанні, а також купують запчастини для ремонту вже наявної техніки. По-третє, це створює передумови для виникнення такого ринкового ефекту, як відкладений попит по всім товарам та послугам, який можна буде задовольнити після завершення війни в Україні.

Загальна ж тенденція наступна. Ринок очікує на завершення активних бойових дій та можливості по відновленню зруйнованої складської та логістичної інфраструктури України.

Список літератури

1. Електронний ресурс: Режим доступу <https://logisticgroup.ua/>
2. Алексєнко І.А. Вплив зовнішнього макросередовища на зовнішньоекономічну діяльність підприємства // “Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління” № 7 за 2023 рік (розміщення номеру на сайті до 15.04.2023 р.) URL <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-04-07/2023-7-04-07>

УДК 338.3

Андрющенко І. О.

магістрант спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
Сумський національний аграрний університет

Ніколаєнко Є. М.

магістрант спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
Сумський національний аграрний університет

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах розвитку сучасної ринкової системи ведення аграрного бізнесу розуміння фінансових ресурсів дещо трансформується, оскільки фінансовий капітал утворюється в діючих підприємницьких структурах не лише за рахунок мобілізації власних реальних коштів з різних джерел, а і вкладення матеріальних і нематеріальних активів.

Основною метою формування запасу фінансових ресурсів є забезпечення формування необхідних запасів товарно-матеріальних ресурсів і забезпечення формування цільового сукупного доходу для поступального розширеного відтворення виробництва в процесі кругобігу капіталу.

В зв'язку з тим, що підприємство має періодично додаткові потреби в коштах, які не задовольняються власними ресурсами, використовуються короткострокові зобов'язання, які залучаються на принципах зворотності, платності, терміновості матеріального забезпечення і цільового використання.

З даних таблиці 1 видно, що в складі поточних фінансових зобов'язань присутні дві основні складові: короткострокові кредити банків та кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги. При чому питома вага кредитів зросла в порівнянні з 2021 роком на 10 %, на стільки ж зменшилась питома вага кредиторської заборгованості.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

Таблиця 1. Склад та структура позикових джерел формування оборотних засобів підприємства

Види заборгованості	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага,%	Сума, тис. грн.	Питома вага,%	Сума, тис. грн.	Питома вага,%	абсол., тис. грн.	відн., %
Короткострокові кредити банків	-	-	15000	49,8	19000	59,1	+19000	100,0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	24830	98,0	14248	47,3	12056	37,5	-12774	-51,4
Поточні зобов'язання за розрахунками: з бюджетом	247	1,0	344	1,1	289	0,9	+41	+16,6
з оплати праці	201	0,8	415	1,4	200	0,6	-1	0,05
Інші поточні зобов'язання	49	0,2	119	0,4	624	1,9	+575	в 11,7 р.
РАЗОМ	25327	100,0	30126	100,0	32169	100,0	+6842	+27,0

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2020-2022 рр.: ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

В процесі формування і використання позикових фінансових ресурсів виникає необхідність його управління (аналіз, контроль і т.д.). З метою виявлення факторів оптимізації кредиторської заборгованості нами визначені показники її оцінки (табл. 2).

Таблиця 2. Показники оцінки кредиторської заборгованості

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, ±	
				абсол., тис. грн.	відн., %
Середня величина К ^т заборгованості (без заборгованості по розрахунках), тис. грн.	25136	27123	30524	+5388	+21,4
Сума закупівель, тис. грн., або сума понесених матеріальних витрат	42238	44080	28750	-13488	-31,9
К-т оборотності К ^т заборгованості	1,68	1,62	0,94	-0,74	-43,9
Термін погашення К ^т заборгованості, днів	217,3	225,3	388,3	+171,0	+78,7
Питома вага К ^т заборгованості у виручці від реалізації	33,5	42,0	80,8	+47,3 п.п.	
Темпи зміни К ^т заборгованості	2,41	0,59	0,87	-1,54	-63,9
Припадає Д ^т на 1 грн. К ^т заборгованості	0,50	0,51	0,29	-0,21	-42,0

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2020-2022 рр.: ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), ф. № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

Проведений нами аналіз показав, що підприємство потребує додаткових заходів в плані покращення управління кредиторською заборгованістю, оскільки:

1. Сума кредиторської заборгованості має тенденцію до збільшення – на 21,4 %, зросла середньорічна її величина в 2021 р. в порівнянні з 2020 роком.
2. Коефіцієнт оборотності має також негативну тенденцію.
3. Термін погашення заборгованості постачальниками зріс на 171 день.
4. Відсутня пропорційність між середньорічною величиною дебіторської і кредиторської заборгованості.

Однією із стадій кругообороту капіталу є розрахункова як проміжна, коли оборотні активи переходять із товарної в грошову форму.

Дебіторська заборгованість виникає при наданні так званого товарного кредиту при розрахунках безготівковим шляхом. За економічною оцінкою – є відволіканням оборотних активів з обороту, а непропорційне (по відношенню до інших стадій) її закріплення сприяє сповільненню кругообігу капіталу взагалі [1].

Таблиця 3. Динаміка дебіторської заборгованості та швидкості її обертання

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				абсол., тис. грн.	відн., %
Середньорічна вартість дебіторської заборгованості, тис. грн.	12553	13922	8782	-3771	-30,0
Сума дебіторської заборгованості на кінець року, тис. грн.	15283	12561	5003	-10280	-67,3
Сума товарообороту, тис. грн.	75680	71665	39804	-35876	-47,4
Співвідношення Д ^т і суми виручки, %	16,6	19,4	22,1	+5,5 п.п.	
Коефіцієнт оборотності Д ^т , рази	6,03	5,15	4,53	-1,50	-24,8
Термін інкасації заборгованості, дні	60,5	70,9	80,6	-20,1	-33,2

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2020-2022 рр.: ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), ф. № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Досліджуване підприємство має значні суми дебіторської заборгованості, по відношенню до суми виручки відсоток зріс за період дослідження на 5,5 п.п., в середньому за 20% проданої продукції кошти надходять на рахунки підприємства несвоєчасно, а “зависають” в розрахунках в вигляді дебіторської заборгованості (табл. 3). Термін інкасації (повернення в грошову масу) дебіторської заборгованості за період зріс на 20,1 дні. Тобто тривалість боргу покупців перед продавцем продукції ТОВ “За мир” в середньому зросла на 20 днів.

Зменшення суми виручки від реалізації продукції в 2022 році в порівнянні з 2020 роком на 47%, що переважає на 17,4 п.п. (47,4% - 30%) темпи зменшення середньорічної суми дебіторської заборгованості, зумовило зниження рівня її оборотності на 1,5 обороти, що є негативним явищем в системі управління ефективністю використання ресурсного потенціалу.

Аналітичне порівняння короткострокових зобов'язань з окремими групами поточних оборотних ресурсів, об'єднаних за швидкістю перетворення в грошову масу, характеризує рівень ліквідності балансу і є одним із чинників фінансово-економічної стійкості підприємства.

Таблиця 4. Показники ліквідності балансу (на кінець року)

Показники	Методика розрахунку	Нормативне значення	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення ±
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	грошові кошти / короткострокові зобов'язання (A ₁)	не < 0,1-0,3	0,0	0,02	0,0	0,0
Коефіцієнт гранично-ризикової ліквідності	(грошові кошти + ЧРВ+ дебіторська заборгованість) / короткострокові зобов'язання (A ₂)	не < 1,0	0,64	0,47	0,18	-0,46
Коефіцієнт покриття	обігові кошти / короткострокові зобов'язання (A ₄)	не < 2,0-2,5	2,42	2,67	2,59	+0,17
Коефіцієнт співвідношення Д ^Т та К ^Т заборгованості (за товари, роботи і послуги)	дебіторська заборгованість / кредиторська заборгованість	= 1,0	0,61	0,88	0,41	-0,20
Коефіцієнт У. Бівера	(чистий прибуток + амортизація) / короткострокові зобов'язання	не < 0,17	0,65	0,64	0,09	-0,56
Чистий оборотний капітал	оборотні активи - поточні зобов'язання	тенденція до збільшення	35920	50400	51131	+15211

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2020-2022 рр.: ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Аналіз показників ліквідності показав, що досліджуване підприємство в короткостроковому періоді є неплатоспроможним, в середньостроковій перспективі – частково платоспроможним, про що свідчить величина коефіцієнта гранично-ризикової ліквідності, який нижче нормативного значення і має тенденцію до зниження.

Проведені дослідження зумовлюють необхідність активізувати розрахунково-платіжну дисципліну. Оптимізація фінансових ресурсів (їх величини і структури) забезпечує рівень фінансової стійкості підприємства.

Список літератури

1. Пінчук Т.А., Стефанович Н.Я, Кумейко А.В. Економічна характеристика дефініції “дебіторська заборгованість” та методологічні підходи до її класифікації. *Економіка та суспільство*. 2023 Вип. 47. URL <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-66> (дата звернення 18.11. 2023).

УДК 656:164:338.49

Білоног А. П.

студент,

Національний авіаційний університет

Гриценко С. І.

д. е. н., професор,

професор кафедри логістики,

Національний авіаційний університет

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Логістична інфраструктура є необхідним елементом для забезпечення оптимального переміщення товарів та послуг, відіграючи важливу роль у підтримці ефективності економіки. Вона є стратегічним фундаментом для забезпечення ефективності економіки, особливо в період воєнного часу, коли вона стає ключовою для забезпечення безпеки та стійкості держави. Оптимізація логістичних процесів у цей період набуває особливого значення, оскільки вона визначає здатність країни ефективно реагувати на ризики та забезпечувати невідкладне вирішення стратегічних завдань. Повноцінне відновлення української економіки неможливе без відбудови та модернізації логістичної інфраструктури [1].

Логістична інфраструктура - сукупність елементів логістичної системи, що виконують певні логістичні завдання у ланцюгу постачань та забезпечують його ефективне функціонування [2]. Оптимізація логістичних процесів означає покращення координації між різними етапами виробництва та постачання, зменшення запасів та збільшення точності управління запасами. Цей процес також спрямований на зменшення затрат, скорочення часу доставки, підвищення рівня обслуговування клієнтів і покращення загальної конкурентоспроможності.

Прогресивні технології, такі як Інтернет речі (IoT) та блокчейн, є одними з методів оптимізації логістичних процесів. Інтеграція сенсорів та IoT надає можливість в реальному часі слідкувати за переміщенням товарів та контролювати умови їх транспортування. Технологія блокчейн гарантує безпеку та недоторканість даних у логістичному ланцюзі, покращуючи взаємодію між учасниками системи. Ці нововведення в сукупності дозволяють раціонально використовувати ресурси, зменшувати час доставки та підвищувати конкурентоспроможність підприємств. Застосування цих технологій для оптимізації логістичних процесів відкриває нові можливості для ефективного управління в умовах актуального бізнес-середовища.

Збільшення обсягу даних у логістиці вимагає ефективних методів їх обробки та аналізу. Використання аналітики даних стає ключовим інструментом для виявлення слабких місць у логістичному ланцюзі та прийняття обґрунтованих рішень для їх виправлення. Цей підхід дозволяє забезпечити оптимальну функціональність та ефективність всієї системи. Методи машинного навчання в контексті логістики грають важливу роль, оскільки вони здатні ідентифікувати складні закономірності в роботі логістичної системи, а також пропонувати оптимальні стратегії для вдосконалення її функціонування. Метою машинного навчання в логістиці служить прогнозування на підставі певних тенденцій. Алгоритм дозволить розрахувати кращий маршрут, дасть прогноз по заповнюваності складських приміщень на півроку вперед, буде служити для розпізнавання образів при аналізі міток на упаковці або контейнерах, розраховувати вартість перевезення. Наприклад, може

враховувати величезну кількість факторів, таких як погода, трафік, вартість пального тощо, для автоматичного оптимізування маршрутів доставки [3].

Ефективне стратегічне планування є вирішальним елементом для досягнення успіху в оптимізації логістичної інфраструктури. Цей процес є однією з функцій управління, яка являє собою процес вибору цілей організації та шляхів їх досягнення. Важливою складовою стратегічного планування є ретельне вивчення ринку, щоб зрозуміти його динаміку та тенденції та визначення потреб споживачів, оскільки це дозволяє адаптувати логістичні процеси для задоволення змінних очікувань та вимог клієнтів. Стратегічне планування передбачає прогнозування можливих змін у виробництві, щоб логістична інфраструктура могла ефективно адаптуватися до різноманітних викликів [4].

Висновки

Оптимізація логістичної інфраструктури відіграє важливу роль у підвищенні ефективності економіки. Використання сучасних технологій, аналіз даних та стратегічне планування є ключовими елементами цього процесу. Послідовне впровадження цих методів дозволяє досягти оптимальних результатів у роботі логістичних систем, забезпечуючи стабільний економічний розвиток.

Список літератури

1. Ю. Драчук, Н. Трушкіна. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/5.pdf> (дата звернення - 27.11.2023);
2. Н. Смирнова. Сутність і складові інфраструктури логістичної діяльності в Україні. URL: <https://abbsl.osau.edu.ua/index.php/visnuk/article/view/68/61> (дата звернення - 27.11.2023);
3. Машинне навчання в сфері логістики. URL: <https://avada-media.ua/ua/services/mashinnoe-obychenie-v-svere-logistiki/> (дата звернення - 27.11.2023);
4. Морозова. М.Е. Стратегічне планування. Поняття і етапи стратегічного планування. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718325/1/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%Bo_%D1%81%D1%82%D0%Bo%D1%82%D1%82%D1%8F_.pdf (дата звернення - 27.11.2023).

УДК 330.341.1

Боровик М. В.

д.е.н., професор,

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

Краснобаєв В. О.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

ОСНОВНІ ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасні умови функціонування вітчизняних підприємств характеризуються значним посиленням конкуренції, зростанням вимог до кількісної та якісної складових їх діяльності та невизначеністю, та високою динамічністю як зовнішнього, так і

внутрішнього середовища [1]. Усе це призводить до необхідності керівництву підприємств адаптуватися до умов зовнішнього середовища та проваджувати відповідні зміни у свою діяльність.

Основною метою впровадження змін в діяльність підприємства можна вважати досягнення більш високих результатів діяльності за рахунок впровадження нововведень. Змінами як і бідь-яким процесом в діяльності підприємства необхідно управляти. Метою процесу управління змінами є контроль змін з одночасним збереженням цілісності та якості послуг, що надаються у виробничому середовищі [2].

Процес управління змінами на підприємстві складається з певних етапів. Найбільш узагальнюючими етапами процесу управління змінами можна вважати підготовку до змін, впровадження змін та їх реалізацію. Кожен з цих основних етапів може бути більш деталізованим. Так, підготовка до змін включає в себе наступні етапи:

- 1.1. Визначення необхідності проведення змін в діяльності підприємства.
- 1.2. Визначення цілей змін на підприємстві.
- 1.3. Формування команди управління змінами.
- 1.4. Виявлення можливостей підприємства для проведення змін.

Впровадження змін включає в себе наступні етапи:

- 2.1. Вибір тактики проведення змін.
- 2.2. Створення умов для здійснення змін.
- 2.3. Розробка плану впровадження змін на підприємстві.
- 2.4. Вибір методу проведення змін.
- 2.5. Інформування персоналу підприємства про впровадження змін.

Реалізація змін включає в себе наступні етапи:

- 3.1. Здійснення змін.
- 3.2. Подолання опору змінам зі сторони персоналу підприємства.
- 3.3. Оцінка впровадження змін.
- 3.4. Контроль та оцінювання отриманих результатів впровадження змін.
- 3.5. Коригування процесу управління змінами,
- 3.6. Перегляд цілей та стратегії розвитку підприємства.

Отже, процес управління змінами на підприємстві включає в себе значну кількість етапів, що обумовлює його складність. Для ефективного процесу управління змінами керівництво вітчизняних підприємств повинно мати відповідний потенціал, зокрема фінансовий та кадровий. Все це сприятиме підвищенню результативності управління змінами на підприємстві.

Список літератури

1. Новікова М. М., Боровик М. В., Бубирьов Є. А. Теоретичні аспекти управління організаційними змінами на підприємстві. Бізнес Інформ. 2022. № 10. С. 219 – 225. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-10-219-225>
2. Порудєєва Т.В., Кишковська О.Л., Скрипник К.М. Теоретичні основи управління змінами на підприємствах. Економіка і суспільство. 2018. № 19. С. 568–572. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-88>

УДК 338.4:633

Герасимець А. Г.

магістрант спеціальності 051 “Економіка”
Сумський національний аграрний університет

Луговий В. О.

магістрант спеціальності 051 “Економіка”
Сумський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Природно-кліматичні та ґрунтові умови регіону, в якому знаходяться площі землекористування СФГ “Урожай”, а саме рівень зволоженості ґрунту і повітря, стан ґрунту після попередників і рівень мінерального живлення, здатність інтенсивного відновлення фізико-хімічних властивостей ґрунту сприяють вирощуванню соняшнику.

Найсприятливішими ґрунтами для вирощування соняшнику є чорноземи, каштанові і сірі лісові, які є характерними для структурного складу земельних угідь СФГ “Урожай”.

Соняшник є вимогливою культурою до удобрення, засобів боротьби з хворобами, якості сортів і гібридів, що може забезпечити фермерське господарство, враховуючи його фінансові можливості.

Соняшник в СФГ “Урожай” є лідером серед сільськогосподарських товарних культур, єдиним в складі олійних культур і його площі посівів мають тенденції до збільшення (табл. 1). Крім того, площі соняшнику стоять в ряду з рекомендованими для зони Лісостепу для соняшнику попередниками – озимої пшениці і ячменю.

За даними таблиці видно, що до складу товарних культур входить три основні культури: пшениця озима, кукурудза, з олійних – соняшник. В структурі посівних площ соняшник займає третє місце і його площа змінюється від 13,0 % до 14,2 %.

Таблиця 1. Динаміка і структура посівних площ і їх удобрення

Культура / Площа	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±	
	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %
Пшениця озима	1921	19,4	2001	20,1	2818	28,2	+897	+46,7
Ячмінь ярий	116	1,2	155	1,6	110	1,1	-6	-5,2
Кукурудза	5957	60,0	5711	57,5	4982	49,9	-975	-16,4
Соняшник	1289	13,0	1355	13,6	1420	14,2	+131	+10,2
Культури кормові	640	6,4	710	7,2	653	6,6	+13	+2,0
Всього с-г культури	9922	100,0	9932	100,0	9983	100,0	+61	+0,6
Площа оброблена мінеральними добривами	9800		9890		9891		+91	+0,9
в т.ч. засіяна соняшником	1289		1355		1420		+131	+10,2
Площа оброблена пестицидами	9610		9580		9671		+61	+0,6
в т.ч. засіяна соняшником	1289		1355		1420		+131	+10,2
Площа оброблена органічними добривами	700		650		612		-88	-12,5
в т.ч. засіяна соняшником	-		-		-		-	-

Джерело: розраховано автором на основі форм: № 1-підприємство (річна) Структурне обстеження підприємства, № 4-сг Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур, № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

Вся площа під посівом соняшнику обробляється мінеральними добривами в нормативній потребі, пестицидами. Органічні добрива в СФГ “Урожай” під соняшник не вносяться.

Роль галузі виробництва соняшнику в СФГ “Урожай” просліджується не лише по питомій вазі культури в загальних площах посівів, а інших економічних показниках, а саме:

- валове виробництво соняшнику в загальному обсязі валового виробництва займає 10-11 %;
- питома вага чистого доходу підгалузі в загальній сумі виручки в середньому за період дослідження складає 12,5 %, збільшившись з 8,5 до 19 % в 2022 році;
- від 16,9 до 80 % змінюється частка прибутку від реалізації соняшнику в сумі чистого фінансового результату підприємства.

Таблиця 2. Роль галузі виробництва соняшнику в економіці підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±	
				Абсол, тис. грн.	Відн., %
Загальна земельна площа, га	9922	9932	9983	+61	+0,6
в т.ч. площа соняшнику	1289	1355	1420	+131	+10,2
Питома вага площі підгалузі, %	13,0	13,6	14,2	+1,2 п.п.	
Вироблено продукції в порівняльних цінах, тис. грн.	129006,6	130794,1	114177,7	-14828,9	+11,5
в т.ч. підгалузі, тис. грн.	14482,3	14974,5	11760,9	-2721,4	-18,7
Питома вага в загальному виробництві, %	11,2	11,4	10,3	-0,9 п.п.	
Виручка від реалізації, тис. грн.	848378	1063862	357167	-491211	-57,9
в т.ч. від реалізації продукції підгалузі, тис. грн.	72279,3	105454,5	67744,9	-4534,4	-6,3
Питома вага в загальній виручці, %	8,5	9,9	19,0	+10,5 п.п.	
Фінансовий результат від реалізації – всього, тис. грн.	256183	367128	74926	-181257	-70,8
Фінансовий результат від реалізації продукції підгалузі, тис. грн.	43387,8	74829,3	60861,5	+17473,7	+40,3
Питома вага, %	16,9	20,4	81,2	+64,3 п.п.	

Джерело: власні розрахунки автора з використанням даних звітності підприємства

Виходячи з того, що галузь вирощування соняшнику є однією з основних і вагомим в економічному розвитку фермерського господарства, відповідним службам підприємства необхідно дотримуватися всіх техніко-економічних передумов інтенсифікації розвитку цієї галузі і підвищення рівня її ефективності.

Важливим показником обсягу виробництва та рівня ефективності підприємницької діяльності є валовий збір і врожайність.

Дані таблиці 3 показують, що валовий збір соняшнику, незважаючи на зростання пріоритету в площі посіву зменшилась за досліджуваний період на 29%. Валовий збір є вихідною величиною для визначення ефективності виробництва, оскільки є основним джерелом надходження товарної продукції для реалізації чи переробки.

Таблиця 3. Динаміка посівних площ, валових зборів і урожайності соняшника

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, ±	
				Абсол., тис. грн.	Відн., %
Площа, га	1289	1355	1420	+131	+10,2
Валовий збір, ц	58347	52688	41381	-16966	-29,1
Урожайність, ц/га	45,3	38,9	29,1	-16,2	-35,8
Кількість реалізованої продукції, ц	71575	80420	12612	-58963	-82,4
Рівень товарності, %	122,7	152,6	30,5	-92,2 п.п.	

Джерело: розраховано автором на основі форм: № 29-с.-г.Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду та № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

Від величини валового збору визначається середня врожайність, показник який є результатом впровадження інтенсивних технологій виробництва. Саме через урожайність підприємство отримує віддачу із вкладених у виробничо-технологічний процес інвестицій.

Із таблиці 3 видно, що за останні роки спостерігається негативна тенденція в зміні врожайності, за період дослідження зменшення врожайності відбулося на 35,8 %.

В кінцевому розрахунку незалежно від першочерговості економічних розрахунків і господарських операцій валовий збір формується під впливом двох факторів прямого порядку: кількісного – площі посівів (зібраної площі) та якісної – врожайності. Вагу впливу кожного з них на результативний показник можна визначити за допомогою факторного аналізу, застосовуючи метод ілюмінавання (різниці).

Вплив нижчевизначених факторів на збір насіння соняшнику в 2022 році як в порівнянні з 2020 роком, так і в порівнянні з попереднім 2021 роком має однаковий напрям дії, а саме: одним з двох основних факторів на валовий збір негативно впливає зменшення врожайності і валовий збір зростає за рахунок екстенсивного фактору – збільшення посівних площ.

А тому слід зважувати на те, що соняшник – це високоінтенсивна культура, до основних факторів інтенсифікації слід віднести:

- вдосконалення обробітку ґрунту, відповідно до кліматичних умов та якості ґрунтового покриву регіону;
- вдосконалення системи внесення добрив для створення сприятливих умов для забезпечення рослин поживним речовинами на різних стадіях розвитку, засобів боротьби з хворобами та шкідниками посівів для попередження захворювань та псування врожаїв;
- вибір оптимальних регіональних сортів, зміни культур в сівозміні для випередження процесів виснаження ґрунту та підтримки його родючості;
- правильне планування термінів сівби та збирання врожаю, з метою запобігання технологічних втрат врожаю, використання сучасної сільськогосподарської техніки для підвищення продуктивності та зменшення трудовитрат.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

**Таблиця 4. Розрахунок впливу факторів на валовий збір соняшнику
в 2022 році в порівнянні з 2020 і 2021 роками**

Вид культури	Посівна площа, га		Урожайність, ц/га		Валовий збір, ц		Розрахунковий валовий збір	Відхилення валового збору 2022 р. від 2020 р., ±		
	2020	2022	2020	2022	2020	2022		Всього, в т.ч.:	за рахунок зміни посівних площ	за рахунок зміни урожайності
Соняшник	1289	1420	45,3	29,1	58347	41381	64326	-16966	+5979	-22945
	2021	2022	2021	2022	2021	2022				
Соняшник	1355	1420	38,9	29,1	52688	41381	55238	-11307	+2550	-13857

Джерело: розраховано автором на основі форми № 29-с.-г.Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду

Ефективність як економічний результат діяльності підприємства в певній галузі визначається в результаті реалізації валової продукції, або продукції її переробки на власних потужностях.

Насіння соняшнику як продукція технічної культури за оптимальних умов товарного ринку повинна мати 100 % рівень товарності.

Завершальним етапом аналізу натуральних показників виробничої програми галузі рослинництва – є складання балансу продукції.

Таблиця 5. Баланс насіння соняшнику за 2020-2022 роки

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±	
				Абсол., тис. грн.	Відн., %
Кількість продукції в наявності на початок звітного періоду, ц	54984	56147	13986	-40998	-74,6
Кількість виробленої власної продукції, ц	58347	52688	41381	-16966	-29,1
Отримано іншим шляхом, ц	17887	1460	2591	-15296	-85,5
Кількість реалізованої продукції переробним підприємствам, ц	74769	95898	12612	-62157	-83,1
Обсяг продукції переробленої на власних потужностях, ц	230	337	282	+52	+22,6
Обсяг продукції витраченої на посів, ц	72	74	84	+12	+16,7
Кількість продукції на кінець звітного періоду, ц	56202	11627	43910	-12292	-21,9
Рівень товарності з врахуванням залишків і іншого придбання, %	57,2	87,3	22,2	-35,0 п.п.	

Джерело: розраховано автором на основі форми № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

СФГ “Урожай” щорічно має великі залишки перехідно-нереалізованої сировини насіння соняшнику. При чому кількість залишків за початок 2020, 2021, 2022 років не на багато менша, або навіть перевищує кількість зібраного врожаю.

Слід зважати на те, що насіння соняшнику надійно зберігається тільки за вологості, меншою за 7 % і температурою, не нижче 10°C. За вологістю 8 % і

температурі до 20°C – максимальна тривалість зберігання – 1,5 місяців, 10°C – 4,5 місяців, за 1°C – понад 6 місяців [1].

Тому маркетинговим службам необхідно зважити додатково понесені доходи, в зв'язку з реалізацією готової продукції в наступні маркетингові періоди з понесеними операційними витратами на зберігання продукції та можливими втратами в ході тривалого зберігання.

Список літератури

1. В очікуванні ціни. Тривале зберігання соняшнику потребує уважного ставлення до очищення й сушіння. *Agro Times*. 8 грудня 2021. URL: <https://agrotimes.ua/article/tryvale-zberigannya> (дата звернення: 18.11.2023).

УДК 658.7:656:502.1

Гриценко С. І.

д.е.н., професор,
професор кафедри логістики,

Коротка Т. Ю.

студентка
Національний авіаційний університет

Гордійчук Р. В.

студентка
Національний авіаційний університет

ПРОБЛЕМИ НАГРОМАДЖЕННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЇХ ЗНЕШКОДЖЕННЯ

XXI ст. характеризується загостренням існуючих проблем з твердими побутовими відходами (ТПВ) та виникненням нових, оскільки продовжується накопичення відходів у промисловому і побутовому секторах.

Тверді побутові відходи утворювались у результаті процесів життєдіяльності людини і до них відносяться: картон, папір газетний, різного роду тара предмети з дерева, металу, скла, пластмаси та інших матеріалів, що вийшли з ужитку або втратили споживчі властивості, залишки овочів та фруктів, харчові та кухонні відходи, вироби зі шкіри та текстилю. Тому утилізація твердих побутових відходів є актуальною проблемою сьогодення.

У багатьох європейських країнах, як Швеція, Норвегія, Данія, Нідерланди та інші, до сміттєзвалищ поступає лише невелика частка твердих побутових відходів – приблизно 5 %. В Україні це більш ніж 90 % [1].

Одним із найпоширеніших способів утилізації та знешкодження ТПВ є полігонне захоронення. І саме цей метод є основним методом утилізації в Україні. У даному випадку ТПВ мають значно довший період розкладання, але це найдешевший спосіб переробки. Наприклад, папір розкладається 3 місяці, пластикові картки – 1000 років, а скло взагалі - 4000 років.

Найпростішим способом знешкодження і переробки ТПВ є польове компостування. Компостування – це складний біологічний процес природного розкладання органічного матеріалу, що призводить до виникнення матеріалів багатих на поживні речовини, що живлять ґрунт та супроводжується інтенсивним виділенням тепла. У результаті компостування синтезується гумус, який є основним компонентом ґрунту.

Щоб компостування було якісним необхідне дотримання таких умов:

- вологість ТПВ має бути не менше 50–60% ваги;
- вміст харчових відходів – не менше 25–30% ваги;
- відношення вуглецю та азоту в ТПВ – 25:30 [2].

Цікавим різновидом є компостування в штабелях та безкамерні знешкодження з додатковою аерацією. Перший здійснюється на спеціальних полях, сміття укладається в штабелі, які мають форму трапеції, засипається торфом чи землею, або на 2–3 тижні закривається поліетиленовою плівкою. Другий вид – теж штабелювання, де всередину укладаються вентиляційні дрени, через які відбувається посилена аерація сміття.

У світовій практиці найчастіше використовуються термічні методи утилізації ТПВ – спалювання, газифікування та піроліз [3, с. 48].

Спалювання - контрольований процес окиснення твердих, рідких або газоподібних горючих відходів. При горінні утворюються діоксид вуглецю, вода й зола. Під час спалювання утворюються й тверді частки: метали, скло, шлаки.

До переваг належить можливість отримання електроенергії та тепла, але недоліком є те, що під час використання цього методу утворюються вторинні надзвичайно токсичні відходи. Також суттєвим недоліком сміттєспалювання є його низька економічність, для спалювання 1 т відходів застосовується більше 200 л рідкого палива [2]. Серйозні проблеми виникають також із похованням золи від сміттєспалювання, що становить до 30% від вихідної ваги відходів. Отже, спалювання може виступати одним із етапів утилізації.

Процес газифікування відбувається за наявності невеликої кількості повітря, і вже за температури 800–1300°C. У цьому разі отриманий газ являє собою суміш низькомолекулярних вуглеводнів, які потім згорають у печі. У результаті отримується синтез-газ – суміш водню, метану, чадного газу, діоксиду вуглецю, водяної пари, оксидів азоту і сірки та твердий залишок. Газ використовується як паливо, як сировина в хімічній промисловості [2].

Піроліз – це процес термічного розкладання органічних речовин без доступу кисню за температур 450–800°C. Отримання горючого газу і твердого залишку є результатом піролізу і потім спалюється у печі. Після конденсації частка газів може бути конвертована в рідке паливо. Піроліз має ті недоліки, що і пряме спалювання відходів, оскільки забруднює довкілля важкими металами, але даний спосіб утилізації є більш енергетично вигіднішим [3, с. 58-60].

Ще одним різновидом утилізації ТПВ є плазмохімічна технологія. Вона зазвичай використовується для переробки високотоксичних відходів. Основною перевагою є те, що у процесі знешкодження відбувається виробництво цінних товарних продуктів. Температура здійснення процесу вище 4000°C, а ступінь розкладання токсичних відходів сягає 99,99% [4].

Найбільш ефективним та комплексним методом утилізації ТПВ є інноваційний сміттєпереробний енергетичний комплекс, який може переробляти до 500 т/добу. Близько 2,5 МВт електричної енергії та до 7 МВт теплової енергії вдасться отримати на місяць. Коефіцієнт корисної дії комплексу становить до 70 %. При цьому здійснюється переробка твердих побутових відходів при зниженні викидів тепла, продуктів горіння та гниття [5]. При реалізації комплексу використовується замкнутий інтегрований цикл.

Список літератури

1. Як організувати виробництво енергії з відходів? *Українська правда* URL: <http://surl.li/nofgj>

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

2. Власенко І.В., Постова В.В. Аналіз сучасних інноваційних методів утилізації відходів. *Економіка і організація управління*. 2020. №3. С. 30-38.

3. Сталінська І.В., Хандрогіна О.В. Поводження з побутовими відходами: конспект лекцій. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 84 с.

4. Чупа В., Карпаш О., Яворський А., Райтер П. Огляд поточного стану стійких технологій енергетичної утилізації твердих відходів. *Екологічна безпека та збалансоване використання ресурсів*. 2021 №1(23), 115–123. URL: <http://surl.li/nofkv>

5. Що пропонують учені для боротьби зі сміттям. URL: <http://surl.li/noflg>

УДК 331:005.95/.96

Івницький В. В.

магістрант спеціальності 051 “Економіка”
Сумський національний аграрний університет

Кривошея С. О.

магістрант спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
Сумський національний аграрний університет

**ПЕРСОНАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ**

Основну трудову діяльність у матеріальному виробництві здійснює виробничий персонал.

Економічність трудових витрат визначається інтенсивністю праці та її напруженістю в процесі виробництва. Від чисельності персоналу, кваліфікації, результативності витрат праці залежить ефективність діяльності підприємства в цілому.

Середньооблікова чисельність працівників ТОВ “Компресормаш-Сервіс” в еквіваленті повної зайнятості становить 17 осіб, збільшившись за період дослідження на 2 особи (табл. 1).

**Таблиця 1. Динаміка чисельності працівників, відпрацьованого часу
ТОВ “Компресормаш-Сервіс”**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				абсол., од.	відн., %
Середньооблікова кількість працівників, осіб	16	17	17	+1	+6,3
Середньооблікова кількість штатних працівників в еквіваленті повної зайнятості, осіб	15	16	17	+2	+13,3
Кількість відпрацьованих людино-годин - всього	27001	29649	24741	-2260	-8,4
Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн.	1494,0	2209,1	2180,2	+6862	+45,9
Відпрацьовано 1 працівником:					
- людино-годин	1800,1	1853,1	1455,4	-344,7	-19,1
- людино-днів	225,0	231,6	181,9	-43,1	-19,1
Рівень використання номінального фонду робочого часу	82,1	84,5	66,4	-15,7 п.п.	

Джерело: розрахунки автора з використанням даних річної звітності підприємства: форми № 1-підприємництво Структурне обстеження підприємства

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

При збільшенні середньооблікової чисельності працівників, загальна кількість відпрацьованих людино-годин зменшилась на 8,4 %, а в розрахунку на 1 працівника – кількість відпрацьованого часу зменшилась на 344,7 годин, а в еквіваленті зайнятості повного робочого дня на 43,1 день, або 19,1 %.

В кожного суб'єкта підприємницької діяльності заробітна плата є не лише витратною складовою собівартості, а і відграє відтворювальну, регулюючу, стимулюючу та соціальну функції.

Серед перелічених найбільше стимулююча її функція направлена на мотивування працівників до більш високої продуктивності та якості праці.

Порівняння темпів росту продуктивності праці і її оплати в ТОВ “Компресормаш-Сервіс” показує на те, що темпи збільшення середньої зарплати в розрахунку на одного працівника перевищують темпи росту продуктивності праці, що є доцільним явищем для розвитку ефективного бізнесу (табл. 2).

Проте підвищення продуктивності забезпечується високою заробітною платою проявляється у наступному:

1. Високий рівень заробітної плати і можливості її підвищення в перспективі забезпечує формування стабільного трудового колективу.

2. Зменшення плинності персоналу дає можливість скоротити витрати на найм і навчання найнятих працівників та скоротити витрати пов'язані з тимчасовим зниженням продуктивності праці, а вивільнені кошти спрямувати на розвиток виробництва.

3. Висока в порівнянні з іншими підприємствами заробітна плата дозволяє відібрати з ринку праці висококваліфікованих в даній галузі працівників.

Таблиця 2. Порівняння темпів росту продуктивності праці і її оплати

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Сума товарообігу на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	1756,5	2034,7	2047,4	+290,9
Ланцюгові темпи росту, %	x	115,8	100,6	116,6
Середньорічна заробітна плата на 1 працівника, тис. грн.	93,4	129,9	128,2	+34,8
Ланцюгові темпи росту, %	x	139,1	106,3	137,3
Переважання темпів росту заробітної плати над темпами зміни продуктивності праці, ± п.п.	x	23,3	+6,3	+20,7
Припадає чистого доходу на відпрацьований 1 людино-день, грн.	8327,0	933,1	11254,6	+2927,6 (+35,2)
Припадає чистого доходу на 1 відпрацьовану людино-годину, грн.	1040,9	1166,6	1406,8	+365,9 (+35,2)
Припадає товарної продукції на 1 грн. заробітної плати, грн.	18,8	15,7	16,0	-2,8 (-14,9)

Джерело: розрахунки автора з використанням даних річної звітності підприємства: форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та № 1 підприємство Структурне обстеження підприємства та даних оперативного бухгалтерського обліку

Персонал підприємства формує результативність підприємницької діяльності в цілому, без праці матеріальні ресурси не зможуть відігравати ролі економічних активів, тобто бути корисним і приносити матеріальні блага в майбутньому.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

В процесі дослідження нами виявлений факт зниження трудової активності персоналу, що впливає на зменшення виробничо-технологічної продуктивності.

Серед внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності підприємства є оптимізація рівня інтенсивності використання ефективного фонду робочого часу.

По-перше, кількість відпрацьованих людино-годин 1 працівником в 2022 році на 2260 год. менше в порівнянні з 2020 роком та на 4908 люд-год. менше в порівнянні з 2021 роком при досягненні трудової активності до рівня 2021 року резервна сума товарообігу в цілому складе 3179,4 тис. грн., а виручка власного виробництва могла б зрости на 156,8 тис. грн. (табл. 3).

**Таблиця 3. Резерви підвищення ефективності роботи підприємства
за рахунок підвищення продуктивності праці**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Резерв
Кількість відпрацьованих людино-годин	27001	29649	24741	2260
Припадає товарної продукції на 1 людино-годину, грн.	1040,9	1166,6	1406,8	365,9
Припадає виручки від власного виробництва на 1 людино-годину, грн.	25,8	24,5	69,4	+43,6
Припадає товарної продукції на 1 грн. заробітної плати	18,8	15,7	16,0	2,8
Рівень використання ефективного фонду робочого часу, %	82,1	84,5	66,4	x
Резерв фонд робочого часу, дні	25	18,4	68,1	x
Резерв фонд робочого часу, люд-год.	200	147	545	x
Додаткова сума чистого доходу, тис. грн.	208,2	171,5	766,7	x
Загальна сума додаткового чистого доходу за рахунок	x	x	3179,4	3179,4
- використання робочого часу				
- доходу від реалізації продукції власного виробництва	x	x	156,8	156,8

Джерело: власні розрахунки автора

З ряду різних суб'єктивних і об'єктивних причин відмічається зменшення рівня використання нормативно-можливого фонду робочого часу. В 2022 році в порівнянні з 2020 роком трудовим колективом з врахуванням всіх об'єктивних неявок на роботу (святкових, вихідних днів, днів відпусток, лікарняних і дозволу адміністрації) відпрацьовано на 43 дні менше. Резерв робочого часу в порівнянні з нормативним в 2020 році склав 200 людино-днів, а в 2022 році 545, що обумовило резерв чистого доходу в 2020 році 208,2 тис. грн., в 2021 – 171,5 тис. грн., а в 2022 – 766,7 тис. грн.

Постійне на інноваційній основі навчання персоналу дозволить підвищити професійну кваліфікацію працівників, мотивувати співробітників на досягнення більш високих кінцевих економічних результатів [1].

Підвищення ефективності діяльності досліджуваного підприємства може бути досягнуте шляхом реалізації окремих напрямів, узагальнених нами в наступній таблиці.

Таким чином, систематичний моніторинг, контролінг ланцюга операційно-технологічних, фінансово-економічних процесів та факторний аналіз фінансових і операційних показників допомагає вчасно виявити проблеми та мобілізувати можливості для покращення.

**Таблиця 4. Основні напрями підвищення ефективності діяльності
ТОВ “Компресормаш-Сервіс”**

Напря́м	Змі́ст
Автоматизація процесів IoT (інтернет речей)	Впровадження сучасних інформаційних систем, включаючи ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management) тощо, застосування автоматизації виробничих процесів, які направлені на оптимізацію управлінських рішень.
Оптимізація ланцюга постачання	Покращення взаємодії з постачальниками, скорочення термінів доставки, і покращення запасів для зменшення витрат.
Удосконалення системи маркетингу і продаж	Розвиток маркетингових стратегій, включаючи цифровий маркетинг та інтернет-торгівлю, для активізації обсягу продажів.
Оптимізація робочого процесу	Вдосконалення виробничих та торгових процесів, зменшення витрат та оптимізація робочої сили
Впровадження інновацій	Розвиток нових товарів, послуг та термінології, що можуть привести до конкурентних переваг
Підвищення якості обслуговування клієнтів	Залучення нових та збереження постійних клієнтів шляхом поліпшення обслуговування, післяпродажний сервіс, розвиток програм лояльності та зв'язків з клієнтами
Удосконалення співпраці з персоналом	Розвиток професійних навичок персоналу, удосконалення організації та мотивації праці, особливо висококваліфікованих робітників
Екологічна стабільність	Врахування екологічних аспектів у виробництві та бізнес-процесах
Управління запасами	Ефективне управління запасами дозволяє уникати зайвих витрат і втрат, а також забезпечити належний рівень наявності товарів, в тому числі нормованих.
Управління фінансовими потоками	Ефективне фінансове управління, включаючи оптимізацію податків та управління оборотним капіталом

Джерело: власна розробка автора

Завдяки окреслених нами внутрішніх резервів підвищення ефективності підприємницької діяльності ТОВ “Компресормаш-Сервіс” можна досягти стабільності його економічного росту і підвищення прибутковості.

Список літератури

1. Кустрич Л.О., Кустрич В.І. Інновації в системі управління персоналом. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 34–38.

УДК 339.137.2

Лесюк В. С.

аспірант кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогодні аграрні підприємства стикаються з різними викликами, серед яких: глобалізація, зміна клімату, науково-технічний прогрес та зростаючі потреби населення в продуктах харчування. Все це відбувається в умовах жорсткого конкурентного середовища, причинами якого також є вищенаведені виклики.

На думку Білоусько Т. Ю., “конкурентне середовище в аграрній сфері потрібно розглядати як сукупність умов, в яких діють господарські суб’єкти та їх відношення, які склалися в відповідний період часу з приводу суперництва за задоволення об’єктивних або суб’єктивних потреб” [1, с. 52].

Наведене визначення підкреслює складність ринкових відносин, водночас аграрні підприємства повинні адаптуватися до умов ринку для забезпечення власної конкурентоспроможності.

Як зазначає Морщенок Т. С., “успішна реалізація стратегії розвитку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності, вихід на міжнародний ринок передбачає здійснення перш за все не лише результативної, а й ефективної господарської діяльності” [18, с. 7].

Розглянемо особливості господарської діяльності аграрних підприємств у конкурентному середовищі:

1. Аграрні підприємства конкурують за природні ресурси.
2. Під час роботи на міжнародному ринку аграрним підприємствам потрібно враховувати глобальні тенденції та міжнародні норми.
3. Аграрні підприємства повинні швидко адаптуватися до змін на ринку.
4. Ефективні маркетингові стратегії покращують конкурентоспроможність аграрних підприємств.
5. Аграрні підприємства, які впроваджують інновації до виробництва, мають конкурентні переваги.

Таким чином, успіх аграрних підприємств у конкурентному середовищі залежить від глибокого розуміння ринкових умов, а також постійного пошуку шляхів підвищення економічної ефективності своєї господарської діяльності.

Список літератури

1. Білоусько Т. Ю. Аналіз конкурентного середовища аграрних підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2 (6). С. 50–57.

2. Морщенок Т. С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття “ефективність”. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 1. С. 7–13.

Лугова К. В.

ORCID: 0000-0001-8549-3024

студентка факультету міжнародної торгівлі та права за спеціальністю
“Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”
Державного торговельно-економічного університету

Рула О. Г.

ORCID: 0000-0002-6520-0340

студентка факультету міжнародної торгівлі та права за спеціальністю
“Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”
Державного торговельно-економічного університету

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІД ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

Розбудова та розвиток транспортно-логістичної системи України значною мірою обумовлюється її європейським напрямом інтеграції, а в контексті сучасних викликів,

пов'язаних із воєнним конфліктом, адаптація логістичної інфраструктури набуває стратегічного характеру, визначаючи ефективність та стійкість ланцюга постачань. Переосмислення та модернізація української логістичної системи в умовах військових дій вимагають наукового підходу та виважених стратегій.

Війна, яку РФ веде в Україні, призводить до руйнівних людських і матеріальних втрат. Але разом із руйнуваннями з'являється рідкісна можливість модернізувати українську економіку шляхом розбудови сучасної інфраструктури. Відновлення лікарень, шкіл та житла матиме вирішальне значення для повернення біженців, а будівництво нових доріг та залізничних мереж, портів та аеродромів може прискорити економічну реконструкцію та пов'язати зростання малих та середніх підприємств з глобальними ланцюгами поставок та ринками збуту.

Транспортно-логістична система – це інтегрована багаторівнева та багатофункціональна сукупність суб'єктів транспортно-логістичної діяльності та об'єктів транспортно-логістичної інфраструктури країни, що взаємодіють між собою з метою оптимізації руху вантажопотоків за мінімальних витрат на максимально вигідних умовах, та забезпечує якісне надання транспортно-логістичних послуг. На створення ефективної ТЛС безпосередньо впливають: міжнародне та національне регулювання перевезення вантажів, фінансова система країни, ринкова інфраструктура, природно-ресурсний потенціал країни, ринок споживачів транспортно-логістичних послуг.

Структура ТЛС України складається із сукупності взаємопов'язаних елементів на регіональних та локальних рівнях. Як головні елементи системи можна виокремити об'єкти транспортної інфраструктури, регіональні розподільчі центри (термінальні комплекси, логістичні транспортно-розподільчі центри), логістичні посередники (експедитори, власники терміналів, товарних та митних складів, агенти) та забезпечувальні підсистеми (інформаційна, фінансова, нормативно-правова, науково-технічне та кадрове забезпечення) [1].

Сьогодні ж країна-агресор продовжує руйнувати інфраструктуру України, включно з дорогами, мостами, морськими портами і залізницями. Морські порти мали вирішальне значення з огляду на те, що більше половини загального обсягу експорту України та 90 відсотків експорту зерна транспортувалося морськими коридорами. За довоєнних часів Україна мала 13 портів. Зараз немає простих альтернатив заблокованим морським маршрутам. Є варіанти, жоден з яких не може замінити те, що було експортовано морем через обсяг і вартість. Проте, Україна має велику мережу залізниць - сильну конкурентну перевагу, яку необхідно використовувати [2].

Наразі одними з єдиних засобів для продовження експорту товарів і товарів є залізниця. Однак великою проблемою є те, що Україна не використовує ту саму колію, що й інша частина Західної Європи, і тому поїзди вимагають зміни коліс на кожному вагоні. Стратегічне узгодження колії з європейськими країнами та розширення зв'язку з Європейським союзом мають важливе значення. Україна повинна розширити залізничні коридори до Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T). Досягнення цього потребуватиме величезних інвестицій у залізничний сектор [3].

З точки зору розвитку стабільної логістичної системи, найбільш актуальними напрямками в Україні є модернізація логістичної інфраструктури. Логістична інфраструктура відіграє фундаментальну роль у становленні та розвитку всієї

логістичної системи, тому її відновлення та розвиток на сьогодні є досить актуальними. Україна потребує термінових заходів щодо покращення логістичної системи, оскільки вона в деяких регіонах нашої країни є повністю зруйнованою, а в решті - застарілою та неефективною та потребує оновлення, модернізації, вдосконалення системи управління та великих інвестицій. Проте кошти на відновлення всієї логістичної системи в Україні є обмеженими, тому доцільним є залучення міжнародних програм та проектів для її розвитку в Україні. Саме тому питання залучення міжнародних програм розвитку на сьогодні стає дуже актуальним.

Відбудова української транспортної та логістичної інфраструктури має потенціал для прискорення реконструкції та поглиблення інтеграції країни в Європу. Це буде тривалий процес, який, ймовірно, потребуватиме багаторічної дорожньої карти, що визначатиме пріоритети сталих і стійких інвестицій в інфраструктуру, які втілюють обіцянки Ініціативи з розбудови партнерства в галузі транспорту та логістики. Проте це завдання стає складнішим з кожним днем, оскільки Росія компенсує свої поразки на полі бою, атакуючи українську інфраструктуру, зокрема електростанції та дамби. Хоча цей процес буде тривалим, час діяти вже настав. До закінчення війни міжнародні зацікавлені сторони мають налагодити процеси відбору проектів, механізми фінансування та розподілу праці, щоб уникнути затримок у відновленні.

Список літератури

1. Яцюта Олександра. Транспортно-логістична система України в умовах європейської інтеграції. Режим доступу до ресурсу: [http://zt.knute.edu.ua/files/2016/3\(86\)/9.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2016/3(86)/9.pdf).

2. Алфьоров Олександр Миколайович. Активізація міжнародних проектів розвитку логістичної системи України. Режим доступу до ресурсу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/58420/1/Alforov_magistr.pdf.

3. Modernizing Ukraine's Transport and Logistics Infrastructure. Режим доступу до ресурсу: <https://www.csis.org/analysis/modernizing-ukraines-transport-and-logistics-infrastructure>.

Лугова К. В.

ORCID: 0000-0001-8549-3024

студентка факультету міжнародної торгівлі та права за спеціальністю

“Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”

Державного торговельно-економічного університету

Рула О. Г.

ORCID: 0000-0002-6520-0340

студентка факультету міжнародної торгівлі та права за спеціальністю

“Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”

Державного торговельно-економічного університету

АДАПТАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ МІЖНАРОДНИХ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

В умовах сучасного геополітичного середовища, де збройні конфлікти та політичні напруги стають невід'ємною частиною світового ландшафту, міжнародні логістичні компанії стикаються з унікальними викликами, які вимагають адаптації та перегляду їхніх маркетингових стратегій. Зокрема, збройна агресія російської

федерації стає каталізатором для переосмислення підходів до логістичної ефективності та ринкової конкурентоспроможності.

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю розуміння впливу військового конфлікту на діяльність логістичних компаній та розвиток ефективних стратегій маркетингу для подолання цих викликів. Мета даного дослідження полягає в аналізі адаптаційних стратегій міжнародних логістичних компаній, спрямованих на забезпечення їхньої стійкості та утримання конкурентоспроможності в умовах збройного конфлікту.

Збройна агресія, особливо повномасштабне вторгнення РФ в Україну, відзначається комплексністю викликів для логістичних компаній. Проаналізувавши наслідки конфлікту на їхню діяльність логістичних компанії було розглянуто ключові аспекти в контексті зміни обсягів операцій, ризиків безпеки, та зміни стратегій розробки маршрутів:

А. Збройна агресія часто призводить до зниження попиту на логістичні послуги через припинення або обмеження економічних взаємодій у зоні конфлікту. Логістичні компанії, внаслідок цього, стикаються зі значним зменшенням обсягів та вимушені переосмислити свої стратегії в умовах зниження попиту [1].

В. Збройні конфлікти нерідко призводять до значного погіршення умов безпеки в районах активних бойових дій та регіонах що знаходяться під ризиком ракетного обстрілу. Це ставить під загрозу якість та безперебійність логістичних поставок. Міжнародні логістичні компанії повинні розглядати впровадження нових заходів безпеки та розробляти стратегії управління ризиками для забезпечення стабільності логістичного ланцюга.

С. Умови збройної агресії можуть вимагати від міжнародних логістичних компаній перегляду та адаптації своїх транспортних маршрутів. Зміна географії та інфраструктури може призвести до змін у логістичних стратегіях, що вимагає вдосконалення та швидкі зміни для забезпечення ефективності поставок та збереження конкурентоспроможності.

Враховуючи ці виклики, адаптація міжнародних логістичних компаній в умовах збройної агресії набуває важливості для забезпечення не тільки стійкості їхнього бізнесу, але й для збереження ефективності ланцюгів постачань та задоволення потреб клієнтів у непередбачуваних геополітичних умовах.

У контексті збройної агресії та її впливу на логістичний сектор, адаптація маркетингових стратегій міжнародних логістичних компаній стає ключовою складовою успішної реакції на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Надалі розглянуто основні аспекти адаптації маркетингових стратегій в умовах збройного конфлікту:

А. У контексті збройної агресії логістичні компанії можуть виявити необхідність переглядати свою цільову аудиторію та ринкові сегменти. Розуміння нових потреб та переваг клієнтів у кризових умовах дозволяє логістичним компаніям ефективно адаптувати свої маркетингові стратегії для збереження та залучення нових клієнтів [2].

В. Середньострокова та короткострокова реакція на збройну агресію включає в себе вивчення та врахування публічної думки. Міжнародні логістичні компанії повинні вдосконалювати свої комунікаційні стратегії, враховуючи чутливість громадськості та вчасно реагуючи на зміни у загальній думці.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

С. Умови збройного конфлікту створюють потребу в поглибленні співпраці з гуманітарними та міжнародними організаціями. Це може включати участь у гуманітарних місіях, надання допомоги та спільні ініціативи, що стають частиною маркетингових стратегій, спрямованих на підвищення репутації та підтримку у глобальному співтоваристві [3].

Отже, проблеми з якими стикаються логістичні компанії через військову агресію можна розділити на декілька категорій, що наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1. Основні проблеми для логістичних компаній через військову агресію

Проблема	Зменшення попиту на логістичні послуги	Погіршення умов безпеки та ризиків для поставок	Потреба у перегляді транспортних маршрутів	Перегляд цільової аудиторії та ринкових сегментів	Вивчення та врахування публічної думки
Причина	Збройна агресія призводить до припинення або обмеження економічних взаємодій у зоні конфлікту.	Збройні конфлікти створюють загрозу безперервності та якості логістичних поставок.	Умови збройної агресії можуть змусити до змін у географії та інфраструктурі.	Зміна споживчого попиту Економічні труднощі клієнтів.	Збільшений громадський інтерес та вплив глобальних подій на імідж:
Рішення	Переосмислення цільової аудиторії та ринкових сегментів. Активне залучення нових клієнтів через адаптовані маркетингові стратегії.	Впровадження нових заходів безпеки. Розробка стратегій управління ризиками.	Адаптація та оптимізація транспортних маршрутів. Швидкі зміни в логістичних стратегіях.	Розуміння нових потреб та переваг клієнтів у кризових умовах. Ефективна адаптація маркетингових стратегій.	Вдосконалення комунікаційних стратегій. Чутлива реакція на зміни у загальній думці.
Наслідок	Збереження конкурентоспроможності під час зменшення попиту.	Забезпечення стабільності та безпеки логістичного ланцюга.	Забезпечення ефективності поставок та збереження конкурентоспроможності.	Збереження та залучення нових клієнтів під час кризових умов.	Підтримка позитивного сприйняття громадськістю.

Джерело: розроблено авторами

Адаптація маркетингових стратегій в умовах збройної агресії визначається необхідністю плавної та ефективної реакції на зміни у бізнес-середовищі. Міжнародні логістичні компанії, впроваджуючи нові підходи до маркетингу, можуть забезпечити не лише свою власну стійкість, але й відіграти активну роль у сприянні сталому розвитку.

Дослідження адаптації міжнародних логістичних компаній під час збройної агресії РФ на території України розкрило ряд ключових аспектів, які визначають їхню ефективність та конкурентоспроможність у непередбачуваних геополітичних умовах.

Отже, висновком є те, що міжнародні логістичні компанії, розуміючи виклики, пов'язані з збройною агресією, повинні виявляти велику гнучкість та інноваційність у своїх стратегіях для забезпечення сталості та відновлення в умовах конфлікту. Це вимагає не тільки реактивних заходів, але й активного впровадження прогнозування та планування для покращення управлінської стратегії та реагування на зміни у світовому бізнес-середовищі.

Список літератури

1. Демченко Ф. Логістика України в умовах шоккових потрясінь [Електронний ресурс] / Демченко Ф. // Міністерство освіти і науки України Національний авіаційний університет Факультет економіки та бізнес-адміністрування. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/nfqsk>.

2. Пілецька, С.Т. Інструменти маркетингу в антикризовому управлінні [Електронний ресурс] / Пілецька, С.Т., Петровська, С.В.. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/171642>.

3. TradeMaster.UA. Логістика під час воєнного стану – досвід SYNEX LOGISTICS [Електронний ресурс] – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://trademaster.ua/articles/313567>.

Мельник О. Ю.

ВТЕІ ДТЕУ

Кузевич Є. В.

ВТЕІ ДТЕУ

Науковий керівник:

Радзіховська Л. М.

доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних систем
ВТЕІ ДТЕУ

СТАТИЧНІ ТА ДИНАМІЧНІ МОДЕЛІ В СИСТЕМНОМУ АНАЛІЗІ

Системний аналіз - це потужний інструмент для розуміння та оптимізації складних систем. Однією з ключових складових системного аналізу є математичні моделі, які дозволяють аналізувати та передбачати поведінку системи з плином часу. Детальніше розглянемо динамічні підходи до моделювання систем та їхню важливість у системному аналізі. Модель у системному аналізі може бути статичною або динамічною, і це залежить від того, чи враховується часовий аспект у дослідженні системи.

Статична модель являє структуру та організацію системи в певний момент часу. Вона зосереджується на статичних аспектах системи, таких як її компоненти, зв'язки та атрибути. Статична модель надає миттєвий знімок архітектури системи без урахування поведінки системи або того, як вона змінюється з часом. Вони корисні для вивчення станів рівноваги, умов стаціонарного стану або зв'язків між змінними у вигляді знімка. У свою чергу динамічна модель фіксує поведінку та взаємодію

системи з часом. Вона показує, як система реагує та змінюється у відповідь на різні події, вхідні дані або стимули. Динамічні моделі дозволяють прогнозувати поведінку системи за різних умов, і вона корисна для аналізу тенденцій, прогнозування результатів або розуміння впливу втручань або змін з часом.[1],[2]

Так, при побудові статичної моделі початку збираються дані, які використовуються для моделей, і вони можуть бути структурованими або неструктурованими. Після цього змінюються параметри, які будуть використовуватися в моделі. Вибирається тип статистичної моделі, який найкраще підходить для аналізу конкретної проблеми або дослідження. Параметри моделі починаються так, щоб модель краще відповідала даним, і цей процес називається підгонкою моделі або оцінкою параметрів. Після підгонки моделі необхідно перевірити її на точність та ефективність за допомогою метрики оцінки моделі. Якщо модель успішно пройшла перевірку, вона може бути використана для прогнозування майбутніх подій або аналізу залежності між змінами.

Статистичні моделі можуть вимагати регулярного оновлення на основі нових даних або змін у вихідних умовах, тому необхідна постійна підтримка моделі, включаючи моніторинг її ефективності та оновлення параметрів за потребою.

Методологія створення динамічних моделей включає кілька кроків. Спочатку визначається мета та об'єкт дослідження. Потім ідентифікуються змінні та взаємозв'язки, які впливають на систему. Далі формулюються диференціальні рівняння, що описують зміну системи з часом. Після цього обирається математична структура моделі, а параметри калібруються на основі даних. Модель використовується для симуляції та аналізу поведінки системи, а потім перевіряється на відповідність реальним даним. На заключному етапі результати інтерпретуються та використовуються для прийняття рішень або прогнозування майбутніх подій. Динамічні моделі можуть бути оновлені на основі нових даних або змін у системі. Для цього використовуються моделі моніторингу та оновлення параметрів, які забезпечують точність та актуальність моделі.

Статичні моделі в системному аналізі можна зображати різними способами, в залежності від конкретної постановки завдання. Один з найпоширеніших способів - це використання діаграм класів, де класи являють собою об'єкти системи, а зв'язки між класами відображають взаємодії між ними. Ще один спосіб - використання діаграм об'єктів, які можуть детально відображати взаємодії та атрибути кожного об'єкту. Діаграми компонентів можна використовувати для детального відображення компонентів системи та їхніх залежностей. Діаграми пакетів дозволяють групувати компоненти та об'єкти в логічні пакети для зручного управління та аналізу системи.

Для зображення динамічних моделей у системному аналізі використовують різні діаграми, які допомагають аналізувати та візуалізувати динаміку системи, включаючи послідовність подій, станів. Діаграми активності використовуються для моделювання наступних дій або процесів у системі. Діаграми станів застосовуються для візуалізації різних станів, які можуть використовувати систему, і переходів між цими станами внаслідок подій або дій. Діаграми компонентів показують взаємодію між об'єктами системи в певний часовий момент, а діаграми співробітництва подібні до діаграм комп'ютерів і відображають взаємодію між об'єктами та класами системи. Діаграми часового розкладу використовують для моделювання часових характеристик взаємодії та подій у системі. [3]

Таким чином, математичне моделювання динамічних та статичних систем у системному аналізі забезпечує потужний потенціал для розв'язання складних задач і прийняття рішень. Враховуючи статичні і динамічні підходи у системному аналізі, дослідники та аналітики можуть краще розуміти та оптимізувати функціонування різноманітних систем, від економічних до технічних. Вибір між статичним і динамічним підходом залежить від конкретної задачі та цілей аналізу системи. Ключова різниця між статичною моделлю та динамічною моделлю полягає в їх трактуванні часу та здатності фіксувати тимчасові зміни.

Список літератури

1. https://stud.com.ua/105425/ekonomika/piznavalni_pragmatichni_modeli - Статичні та динамічні моделі
2. http://ni.biz.ua/2/2_1/2_16972_staticheskie-i-dinamicheskie-modeli.html - Статичні та динамічні моделі
3. <https://dou.ua/lenta/columns/static-and-dynamic-diagrams/> - Статичні та динамічні діаграми.

УДК 338

Набока І. С.

магістрант спеціальності 051 “Економіка”
Сумський національний аграрний університет

Нагорний Я. В.

магістрант спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
Сумський національний аграрний університет

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ РІВНЯ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Майно підприємства в його матеріальних і нематеріальних формах формується за рахунок власних або залучених фінансових ресурсів, які ідентифікуються як інвестиційні ресурси в оборотні і необоротні активи, і оцінюються з погляду їх доцільності.

Крім того, майнові цінності, які здатні конвертуватися у грошову форму, реструктуризуватися в момент критичних економічних умов можуть розглядатися в свою чергу не як на суб'єкт, а потенційний об'єкт інвестування.

Таким чином, ефективна діяльність підприємства залежить за рахунок яких фінансових ресурсів формується і використовуються за цільовим призначенням засоби по господарству.

Капітал, як базис любого бізнесу є фінансовим ресурсом замовників, який здатен змінюватися в залежності від боргових зобов'язань, які виникають в результаті економічно-соціальних відносин з державою, персоналом і іншими суб'єктами підприємницької діяльності та установами, а також накопичуватися в результаті ефективної діяльності підприємства та високої його конкурентної спроможності [1].

Динаміку, структуру та економічну характеристику елементів пасиву балансу, як сукупності джерел формування активів можна проаналізувати за даними таблиці 1.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

За результатами аналізу фінансового капіталу підприємства видно, що лівова частка, а саме – 93 % в структурі належить власному капіталу, з яких 80 % це резервний капітал і нерозподілений прибуток.

Таблиця 1. Склад та структура джерел утворення засобів підприємства

Джерела утворення засобів (пасив)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	абс., тис. грн.	відн., %	структ., п.п.
I. Власний капітал:									
Зареєстрований (пайовий) капітал	7066	10,4	7066	9,0	7066	9,1	0,0	0,0	-1,3
Додатковий капітал	3073	4,5	3079	3,9	3079	4,0	+6	+0,2	-0,5
Резервний капітал	37135	54,9	53305	68,0	53305	68,7	+16170	+43,5	+13,8
Нерозподілений прибуток	16170	23,9	9360	12,0	7942	10,2	-8228	-50,9	-13,7
Усього за розділом I	63444	93,7	72810	92,9	71392	92,0	+7948	+12,5	-1,7
II. (3.) Довгострокові зобов'язання і забезпечення									
Довгострокові кредити банків	1382	2,1	461	0,6	-	-	-1382	x	-2,1
Усього за розділом II	1382	2,1	461	0,6	-	-	-1382	x	-2,1
III. (4.) Поточні зобов'язання									
Короткострокові кредити банків	1999	3,0	3206	4,1	3206	4,1	+1207	+60,4	+1,1
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	439	0,6	1178	1,5	1687	2,2	+1248	+284,3	+1,6
розрахунками зі страхування	162	0,2	193	0,3	163	0,2	+1	0,0	0,0
розрахунками з оплати праці	245	0,4	493	0,6	507	0,6	+262	+106,9	+0,2
Інші поточні зобов'язання	12	0,0	12	0,0	685	0,9	+673	+8,9	+0,9
Усього за розділом (III)	2857	4,2	5082	6,5	6248	8,0	+3391	+118,7	+3,8
БАЛАНС	67683	100,0	78353	100,0	77640	100,0	+9957	+14,7	±17,6

Джерело: розраховано автором на основі даних звітності підприємства: форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Залучені фінансові ресурси займають незначну частку в структурі капіталу. В 2020 році СВК “АФ “Перше травня” для фінансування капітальних вкладень користувалось довгостроковим кредитом, який поступово з роками перейшов в поточні зобов'язання.

В 2022 році сума поточних зобов'язань зростає більше як в 2 рази, за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за поточні кредити перед банком і неоплачені товари і послуги постачальникам.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

Реструктуризація боргових зобов'язань тісно пов'язана з тенденціями трансформації активів підприємства.

Сама ж структура ресурсів господарюючого суб'єкта визначається результативністю і специфікою його діяльності і суттєво впливає на структуру фінансового капіталу, а саме склад і співвідношення власних та залучених ресурсів, довгострокових і короткострокових (поточних) фінансових зобов'язань підприємства.

Співвідношення між власним і запозиченим капіталом характеризує рівень фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2. Показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$ в динаміці збільшення	0,94	0,92	0,90	-0,02
Коефіцієнт фінансової залежності	> 1	14,9	13,1	11,4	-3,5
Співвідношення довгострокових зобов'язань і необоротних активів	≤ 1 в динаміці зменшення	0,05	0,02	0,0	-0,05
Коефіцієнт забезпечення власними ресурсами	≥ 1 в динаміці збільшення	1,1	1,2	1,1	0,0
Коефіцієнт концентрації позитивного капіталу	$\leq 0,5$ в динаміці зменшення	0,06	0,08	0,08	+0,02
Коефіцієнт фінансування	$\leq 0,5$ в динаміці зменшення	0,07	0,08	0,09	+0,02

Джерело: розраховано автором на основі даних звітності підприємства: форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

З даних таблиці видно, що висока частка власного капіталу (як було зазначено в попередніх дослідженнях) зумовила високі в порівнянні з нормативними показники фінансової стійкості. Коефіцієнт автономії близький до 1,0, хоча дещо зменшився, коефіцієнт забезпеченості власними ресурсами перевищує нормативне значення на 0,1-0,2 одиниці. Коефіцієнт фінансової стійкості за весь період дослідження понад 10 разів перевищує нормативно-допустимий рівень. Наднормативне значення показників і позитивні їх тенденції говорять за раціональність структури капіталу, яка забезпечує підприємству достатній рівень платоспроможності, можливість маневрування грошовими коштами і забезпечення ефективності функціонування підприємства.

Кошти, інвестовані в оборотні активи, визначають як оборотний капітал, а інвестовані в нормовані оборотні фонди – називають робочим капіталом, або власним оборотним капіталом. За величиною це оборотні активи, сформовані за рахунок власних коштів, а в абсолютному значенні розраховуються як різниця між власним капіталом, довгостроковими зобов'язаннями та необоротними активами підприємства.

Таблиця 3. Розрахунок власних оборотних коштів підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р, ±	
				абс., од.	відн., %
Власний капітал (сума I р П балансу)	63444	72810	71392	+7948	+12,5
Довгострокові зобов'язання (сума II р П балансу)	1382	461	-	-1382	-
Поточні зобов'язання (сума III р П балансу)	2857	5082	6248	+3391	+118,7
Необоротні активи (сума I р А балансу)	25515	27079	23564	-1951	-7,6
Власні оборотні кошти	39311	46182	47828	+8517	+21,7
Оборотні активи, тис. грн.	42168	51274	54076	+11908	+28,2
Оборотні фонди, тис. грн.	37685	39549	44063	+6378	+16,9
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	39311	46192	47828	+8517	+21,7
Рівень забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, %	93,2	90,1	88,4	-4,8 п.п.	
Рівень забезпеченості оборотних фондів власними оборотними коштами, %	104,3	116,8	108,5	+1,2 п.п.	

Джерело: розраховано автором на основі даних звітності підприємства: форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Сума власних обігових коштів (робочого капіталу) як засвідчують дані таблиці зросла на 8517 тис. грн. в 2022 році в порівнянні з 2020 роком. Ця величина приросту середня між зміною вартості оборотних ресурсів і оборотних фондів, а тому і динаміка показників рівня забезпеченості активів робочим капіталом різна:

- рівень забезпеченості оборотних активів зменшився на 4,8 п.п.;
- рівень забезпеченості оборотних фондів збільшився на 1,2 п.п.

Крім того, важливою характеристикою стану оборотних ресурсів суб'єкта підприємницької діяльності є чистий оборотний капітал, що представляє собою абсолютному вираженні різницю між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Сума чистого оборотного капіталу зросла на 8517 тис. грн.

Активи підприємства, як частина платіжних ресурсів поділяється на кілька груп. Найбільш ліквідними активами прийнято вважати грошові кошти і їх еквіваленти, короткострокові фінансові інвестиції і їх аналоги. До активів з посереднім рівнем ліквідності відносять товари, готову продукцію, кошти в розрахунках, найменш ліквідними вважаються оборотні фонди, такі як виробничі запаси, кошти в незавершеному виробництві і витрати майбутніх періодів, а також оборотних біологічних активів.

Визначення показників ліквідності в результаті групування активів представлено в таблиці 4 нашого дослідження.

Структура, склад і розміри груп ліквідних активів підприємства обумовлюється специфікою і галузевою належністю. Результативність їх цільового використання залежить від кваліфікації фінансових менеджерів і їх уміння підтримувати ліквідність активів та платоспроможність суб'єкта господарювання на задовільному стані, достатньому для забезпечення відповідного рівня його конкурентоспроможності.

Таблиця 4. Показники ліквідності балансу підприємства

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	не < 0,1-0,3	0,50	1,57	1,34	+0,84
Коефіцієнт гранично-ризикової (швидкої) ліквідності	не < 1,0	1,42	2,25	1,57	0,15
Коефіцієнт покриття	не < 2,0-2,5	14,76	10,18	8,65	-6,11
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	= 1,0	3,15	1,82	0,61	-2,54
Коефіцієнт У. Бівера	не < 0,17	2,86	0,65	2,02	-0,84

Джерело: розраховано автором на основі даних звітності підприємства: форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що станом на кінець кожного року впродовж всього періоду за даними показників ліквідності балансу СВК “АФ “Перше травня” є платоспроможним підприємством, як в поточному періоді, так і на перспективу. Незважаючи на те, що відбувається зменшення показників, однак їх величина суттєво переважає нормативно-допустимі їх значення для виконання умови фінансової спроможності.

Список літератури

1. Гайбура Ю.А. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів підприємств за сучасних умов. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 14–21.

УДК 657.432

Назарова М. М.

студентка,

Державний торговельно-економічний університет

Ущапівська А. М.

студентка,

Державний торговельно-економічний університет

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На конкурентних ринках або в складних економічних умовах підприємства виграють від оптимізації оборотного капіталу. Вивільнення коштів дає більше фінансових боєприпасів, які можна використати для стимулювання зростання або підвищення операційної стійкості.

Оптимізація кредиторської заборгованості часто є першою метою для підприємств, які прагнуть отримати міцніший оборотний капітал, але це не єдиний доступний варіант. Оптимізація дебіторської заборгованості – ще одна можливість, яку варто використати.

Підприємства можуть зосередитися на вдосконаленні свого підходу до управління дебіторською заборгованістю (AR), і в процесі отримати більше готівки, зменшити операційні витрати та підвищити загальну ефективність.

Керівництво AR стурбоване прискоренням процесу збору непогашених платежів клієнтів. Якщо це зробити ефективно, це може бути таким же цінним важелем, як і кредиторська заборгованість, коли справа доходить до формування міцного оборотного капіталу. Відокремлені або недоступні дані AR, труднощі з відстеженням неоплачених рахунків, громіздке спілкування з клієнтами та трудомісткі процеси звірки можуть зробити процес збору AR менш ефективним.

З урахуванням процесів глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки виникають нові фінансові механізми, які розширюють джерела фінансування та підвищують ефективність діяльності підприємств. Один із таких інструментів, спрямований на поліпшення фінансової стійкості компаній та оптимізацію управління їхньою дебіторською заборгованістю є факторинг [1].

Факторингова операція є фінансовим засобом, який забезпечує додаткове фінансування шляхом прискорення обороту оборотних коштів, передаючи право на грошові вимоги від однієї юридичної особи іншій. Як і в будь-яких економічних відносинах, факторингові операції підпорядковані умовам договору, який виступає двосторонньою цивільно-правовою угодою. Нормативно-правовий акт не встановлює єдиної форми договору, залишаючи це на вирішення банків та фінансових установ, проте визначені норми чітко визначають обов'язкові відомості, що мають бути включені в договір, такі як предмет угоди, сторони, їхні права та обов'язки [2].

Правовою основою факторингового договору є цесія, або відступлення права вимоги шляхом правочину. Проте, відмінною особливістю факторингового договору є його ширший спектр порівняно з договором переуступки, оскільки в ньому може бути включена інформація про надання додаткових послуг, які не є характерними для переуступки.

Факторингові угоди можуть мати різні мету і сутність, що призводить до різних видів, таких як реальний, комерційний, платний та безоплатний. Важливо відзначити, що факторинговий договір має суттєве значення для бухгалтерського обліку, оскільки він є основою для обліку факторингових операцій. Таким чином, правильна консолідація та категоризація інформації в договорі дозволить повністю ідентифікувати факторингові операції та відображати їх у бухгалтерському обліку [3].

Отже, проблему невиплати дебіторської заборгованості можна ефективно вирішити за допомогою інноваційного фінансового інструменту – факторингу, особливості якого доступні суб'єктам господарювання будь-якої форми. Це супроводжується укладенням факторингових угод та ефективним управлінням боргом в інтересах клієнта, здійснюваним кваліфікованими фахівцями юридичної компанії.

Ефективне управління заборгованістю передбачає не лише тісний контроль за станом фінансових взаємин, але й правильне ведення документації. Цей процес включає регулярний аналіз суми заборгованості покупців та умов поставки товарів. Додатково, важливо класифікувати клієнтів відповідно до обсягу здійснених закупівель, історії їх кредитних відносин та запропонованих умов оплати. Ці категорії слід регулярно переглядати з урахуванням аналізу попиту на продукцію [4].

Метод управління заборгованістю може бути здійснений шляхом стимулювання клієнтів до ранньої виплати рахунків. Компанія має можливість надавати знижки на вартість товару або витрат на доставку, якщо платіж здійснюється до узгодженого терміну, визначеного в угоді. При цьому, постачальник не втрачає свій прибуток,

оскільки, отримавши виручку раніше визначеного терміну, він ефективно використовує її в грошовому обігу та компенсує зроблену знижку [4].

На нашу думку, організація роботи з дебіторською заборгованістю із впровадженням вищезазначених заходів, дасть підприємствам змогу бути більш конкурентним в умовах ринку та уникнути при цьому ризиків, пов'язаних із простроченням або неповерненням дебіторської заборгованості, забезпечити економічну безпеку у довгостроковій перспективі.

Список літератури

1. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. № 2(88). С. 116-125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Пастернак М.М. Аналіз дебіторської заборгованості. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 681–686. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/131.pdf>

3. Соколова Л.В., Кирій В.В., Чеченець Д.О. Науково-методичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємств газопостачання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 6 (3). С. 54-59

4. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: теоретичні та практичні аспекти. *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти* : матеріали всеукр. науково-практ. конф. докторантів, молодих уч. та студентів, м. Харків, 17 трав. 2019 р. Харків, 2019. . URL: <https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/thesis03-23.html>

УДК 658.5:67

Середа Т. О.

магістрант спеціальності 051 “Економіка”
Сумський національний аграрний університет

Кривошея С. О.

магістрант спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
Сумський національний аграрний університет

МАРЖИНАЛЬНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ПЛАНУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практика планування ефективності роботи виробничо-торгівельного підприємства як суб'єкта підприємницької діяльності використовує різні методичні підходи, серед яких найбільш популярні – ресурсний і цільовий.

В основі програмно-цільового методу планування виробничої програми – контрольні показники ефективної господарської діяльності: суму товарообігу, витрат, прибутку.

Основними критеріальними позиціями при визначенні цільового рівня ефективності підприємницької діяльності є:

1. Обсяг виробництва, закупок, обсягу реалізації, орієнтується на потреби ринку і задоволення договірних замовлень.

2. Обсяги господарської діяльності мають забезпечувати платоспроможність і фінансову стійкість суб'єкта підприємництва.

3. Економічні межі господарської діяльності стійкі, запобігаючи рівень банкрутства.

4. Стратегія господарської діяльності має бути в напрямку досягнення місії і візії підприємства.

Припустимо нижчою межею виробництва вважається точка беззбиткового виробництва, а верхньою – проміжною – точка мінімального рівня рентабельності, максимальний обсяг виробничої програми – цільова сума прибутку, достатня для забезпечення нормативно-визначеного рівня розширеного відтворення виробництва, формування резервних, страхових фондів, забезпечення соціальних програм бізнесу.

Концепція планування ефективності за цільовим прибутком ґрунтується на принципах операційної активності підприємства, а методично – на використанні залежності – “витрати-виробництво-прибуток” (ВВП).

При аналізі фінансових досягнень і планування цільового прибутку важливим показником виступає маржинальний прибуток (маржа покриття), який визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та змінними витратами, які включають до складу собівартості реалізованої продукції.

Дослідження за методом усіченої собівартості передбачає розрахунок маржі покриття.

Показник маржі покриття у відсотках до виручки є одним з інструментів менеджменту за умови, якщо підприємство збільшить частку реалізованої продукції з більш високим рівнем співвідношення (значення цього показника), це призведе до збільшення суми покриття, а відтак і більш високу суму прибутку [1]. Отже при плануванні виробництва і збуту продукції має орієнтуватися саме на вказаний критерій з метою підвищення ефективності діяльності і досягнення цільового (оптимального) фінансового результату.

При застосуванні методики маржинального планування необхідно витрати, пов'язані з основною діяльністю розділити на умовно-постійні і умовно-змінні.

В плануванні ефективності діяльності ТОВ “Компресормаш-Сервіс” до постійних витрат віднесемо всі витрати, пов'язані з адміністративним управлінням, реалізацією продукції і послуг, які включають витрати на рекламу, частину курсових рішень, пов'язаних з обігом валюти тощо та 15 % виробничих витрат, пов'язаних з комунальними витратами і амортизацією, не пов'язаною з технологічними операціями.

З метою факторного аналізу доходу і прибутку в цілому по підприємству і по видах діяльності ми узагальнили і розподілили всі операційні витрати (виробничі, адміністративні і витрати на збут). Визначили комерційну (повну) собівартість, виходячи з проведених розрахунків визначили рівень рентабельності виробництва.

Загальний дохід підприємства формується із трьох джерел: реалізації готової продукції, виробленої безпосередньо на потужностях підприємства, реалізація товарів (об'єктів купівлі-продажу) під замовлення споживачів та доходу від надання послуг і виконання окремих видів робіт іншими суб'єктами підприємництва.

За даними таблиці 1 видно, що найвищий рівень рентабельності до 2022 року відмічається по виробництву і реалізації готової продукції підприємства. Стабільно високі (20-25 %) рівні рентабельності підприємство отримує в результаті реалізації товарів, в той час, як надання послуг і виконання робіт іншим споживачем і замовникам є хронічно збитковим напрямом діяльності ТОВ “Компресормаш-Сервіс”.

**Таблиця 1. Аналіз прибутку і рентабельності виробництва
за видами діяльності ТОВ “Компресормаш-Сервіс”**

Показники	2020 р.				2021 р.				2022 р.			
	Разом	в тому числі			Разом	в тому числі			Разом	в тому числі		
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	28104,6	1292,5	24644,2	2167,9	34589,8	1831,1	29399,0	3359,7	34806,3	2437,6	31247,8	1120,9
Питома вага, %	100,0	4,6	87,7	7,7	100,0	5,3	85,0	9,7	100,0	7,0	89,8	3,2
Собівартість, тис. грн.	20966,2	697,1	17931,5	2337,6	25710,3	726,0	20358,3	4626,0	25079,2	1717,2	21239,7	2122,3
Питома вага, %	100,0	3,3	85,5	11,2	100,0	2,8	79,2	18,0	100,0	6,8	84,7	8,5
Валовий прибуток, тис. грн.	7138,4	595,4	6712,7	-169,7	8879,5	1105,1	9040,7	-1266,3	9727,1	720,4	10008,1	-1001,4
Рівень рентабельності виробництва, %	34,0	85,4	37,4	-7,3	34,5	152,2	44,4	-27,4	38,8	42,0	47,1	-47,2
Адміністративні витрати, тис. грн.	2173,4	72,3	1858,8	242,3	3027,7	85,5	2397,4	544,8	2544,9	174,3	2155,3	215,3
Витрати на збут, тис. грн.	844,5	28,1	722,3	94,1	1161,1	31,5	883,8	200,8	1194,8	81,8	1011,9	101,1
Фінансовий результат від реалізації товарів, робіт і послуг, тис. грн.	4120,5	495,0	4131,6	-506,1	4735,7	988,1	5759,5	-2011,9	5987,4	464,3	6840,9	-1317,8
Рівень рентабельності виробництва, %	17,2	62,1	20,1	-18,9	15,9	117,2	24,4	-37,5	20,8	23,5	28,0	-54,0

Джерело: розрахунки автора з використанням даних річної звітності підприємства: форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та даних оперативного обліку

Також аналізуючи дані таблиці можна зазначити, що в своїй діяльності досліджуване підприємство переваги надає реалізації закуплених на замовлення обладнання і інших товарів галузі компресоробудування, оскільки в структурі виручки і собівартості реалізованої продукції цьому виду діяльності належить домінуюча частка. До 2022 року послуги і роботи, як вид доходу підприємства були в доходах і витратах на 2-му місці, тоді як в 2022 році перевага перейшла в напрям виготовлення продукції власного виробництва.

За даними таблиці видно, що по такому виду діяльності як надання послуг і виконання робіт на сторону сума виробничої собівартості вища за суму доходу, що спричинило збитковість виробництва в 2022 році – 47,2 %, що на 39,9 п.п. перевищує рівень 2020 року, а з врахуванням частки адміністративних витрат реалізаційний рівень збитковості за цим видом діяльності зростає.

Враховуючи те, що кожен вид діяльності має різну вагу в загальному фінансовому результаті підприємства, при чому з різним рівнем трудозатратності виручки нами визначена доцільність кожного напрямку (табл. 2).

За попередньо визначених умов розподілу витрат на постійні і змінні нами проведено маржинальний аналіз доцільності підприємницької діяльності ТОВ “Компресормаш-Сервіс” має сервіс за видами.

В результаті проведеного аналізу визначено, що найвищий рівень стійкості операційної діяльності (0,56) визначено по реалізації готових товарів на замовлення.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства”**

За цим видом діяльності отримано найвищу суму покриття – маржинального прибутку.

Таким чином, найвищий запас міцності має вид діяльності, в якому найнижча питома вага постійних витрат в загальній їх сумі. Реалізація товарів є тим видом діяльності, де питома вага постійних витрат складає 21,7 %, що найнижчий в порівнянні з іншими напрямками і нижче середнього по підприємства на 0,6 п.п.

**Таблиця 2. Аналіз доцільності підприємницької діяльності
ТОВ “Компресормаш-Сервіс”**

Показники	Разом	Результат діяльності за повною собівартістю		
		готова продукція	товари	роботи і послуги
1. Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	34806,3	2437,6	31247,8	1120,9
2. Виробнича собівартість – всього, тис. грн. в т.ч.:	25079,2	1717,2	21239,7	2122,3
- змінні витрати	22379,3	1459,6	19115,7	1804,0
- постійні витрати	2699,9	257,6	2124,0	318,3
Витратомісткість виручки, грн.	0,72	0,70	0,66	1,89
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	2544,9	174,3	2155,3	215,3
4. Витрати на збут, тис. грн.	1194,8	81,8	1011,9	101,1
5. Сума змінних витрат, тис. грн.	22379,3	1459,6	19115,7	1804,0
6. Сума постійних витрат, тис. грн.	6439,6	513,7	5291,2	634,7
7. Загальна сума маржинального прибутку (В-В _{зм}) (1-5)	12427,0	978,0	12132,1	-683,1
8. Коефіцієнт маржинального доходу (7:1)	0,357	0,401	0,388	-0,61
9. Виробництво беззбиткове (6:8)	18038,1	1281,0	13637,1	2438,7
10. Запас міцності (1-9)	16768,2	1156,6	17610,7	-1317,8
11. Коефіцієнт стійкості виробництва (10:1)	0,48	0,47	0,56	-117,6

Джерело: власні розрахунки на основі попередніх досліджень

Однак коефіцієнт маржинального доходу, який вказує на співвідношення маржі покриття і виручки вказує на те, що реалізація готової продукції, виробленої безпосередньо на потужностях підприємства є доцільним і перспективним видом діяльності, оскільки даний критерій є найвищим серед інших і середньому по підприємству.

В попередніх дослідженнях нами визначено доцільність видів підприємницької діяльності за умов фактичної взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів функціонування підприємства, а також нижню межу обсягу реалізації (а відтак і виробництва) продукції, робіт і послуг на основі маржинального підходу.

За доцільне вважаємо визначити оптимальну величину виручки для ефективної діяльності ТОВ “Компресормаш-Сервіс”. За цільовий рівень рентабельності ми взяли облікову ставку НБУ, вважаючи, що прибуток, який отримує підприємство використовуючи в забезпеченні операційної діяльності авансований капітал, не може вважатися достатнім, а підприємницька діяльність ефективною, якщо фактично отриманий рівень прибутковості буде нижчим зазначеного.

В 2022 році облікова ставка НБУ була на рівні 25,0 %.

Таблиця 3. Визначення цільової суми прибутку підприємницької діяльності за усіченою собівартістю

Показники	Разом	в тому числі:		
		готова продукція	товари	роботи і послуги
1. Загальна сума операційних витрат (виробничі та адміністративні витрати)	28818,9	1973,3	24406,9	2438,7
2. Розрахункова сума виручки (сума витрат з врахуванням граничного рівня рентабельності)	36023,6	2466,6	30508,6	3048,4
3. Сума цільового чистого прибутку (2-3)	7204,7	493,3	6101,7	609,7
4. Рівень рентабельності виробництва, %	25,0	25,0	25,0	25,0
5. Фактична сума прибутку	5987,4	464,3	6840,9	-1317,8
6. Різниця між фактичним і цільовим прибутком	-1217,3	-29,0	+739,2	-1927,5

Джерело: власні розрахунки за даними попередніх досліджень

Враховуючи цільову норму рентабельності на рівні облікової ставки НБУ, ми визначили, що цільова, на оптимально-допустимому рівні найвища межа виручки від реалізації продукції при авансуванні власного капіталу в підприємницьку діяльність складає 36023,6 тис. грн., при цьому абсолютна сума цільового прибутку складає 7204,7 тис. грн., що на 1217,3 тис. грн. вище за фактично отриману суму 5987,4 тис. грн.

Таблиця 4. Порівняння межі обсягу реалізації продукції, товарів, робіт і послуг ТОВ “Компресормаш-Сервіс”

Показник	Всього	Результат діяльності за повною собівартістю		
		готова продукція	товари	роботи і послуги
Нижня межа обсягу реалізації, тис. грн.	18038,1	1281,0	13637,1	2438,0
Фактичний обсяг, тис. грн.	34806,3	2437,6	31247,8	1120,9
Верхня межа обсягу реалізації, тис. грн.	36023,6	2466,6	30508,6	3048,4

Джерело: власні розрахунки за даними попередніх досліджень

Таким чином, досягнувши цільового програмного прибутку ТОВ “Компресормаш-Сервіс”, верхня межа обсягу реалізації мала б скласти 36023,6 тис. грн. Для досягнення суми покриття витрат на першому етапі формування маржинального доходу мінімальна вартість має бути на рівні 18038,1.

Таким чином, на основі програмно-цільового методу ми визначили і маємо змогу порівняти три рівні обсягу реалізації суми товарообігу виробничо-торгівельного підприємства ТОВ “Компресормаш-Сервіс”, що дає можливість розробити і вжити ряд заходів, направлених на підвищення його підприємницької діяльності.

Список літератури

1. Кушнір О.К., Мазур Н.А. Аналіз підприємницької діяльності в умовах змін. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 67. С. 120–125.

УДК 351

Гук А. О.

аспірант кафедри публічного управління та підприємництва
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ : ІННОВАЦІЙНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ АСПЕКТИ

В сучасному інформаційному суспільстві електронна форма петиції стає зручним та ефективним інструментом взаємодії громадян з владою. Вона надає можливість швидко та безпечно висловити громадську позицію, забезпечуючи активну участь громадян у прийнятті важливих рішень. Такий інструмент дозволяє гармонійно поєднати традиційні принципи залучення громадян із сучасними технологіями для підтримки активного громадянського участі та взаємодії з владою.

Згідно до ст. 40 Конституції України, кожному громадянину України гарантовано право надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення, а також особисто звертатися до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування [1].

Закон України “Про звернення громадян” конкретизує та забезпечує реалізацію цього права, визначаючи та надаючи визначення поняттю “електронна петиція” [2].

Так, електронна петиція представляє собою особливий та інноваційний спосіб висловлення спільного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи органів місцевого самоврядування. Її важливою особливістю є обов’язковість розгляду, якщо вона набирає необхідну кількість голосів.

Електронні петиції є актуальним інструментом в контексті сучасних технологій та розвитку демократичного громадянського суспільства. Їх запровадження визначається кількома ключовими чинниками, а саме:

- в епоху цифрової трансформації важливо використовувати сучасні технології для поліпшення взаємодії між громадянами та владою;
- електронні петиції можуть залучити більше громадян до участі у громадському житті, оскільки вони надають можливість легко та швидко висловлювати свої погляди та вимоги;
- використання електронних петицій сприяє створенню прозорих та відкритих механізмів взаємодії між громадянами та органами влади, що підвищує довіру громадян до владних структур;
- електронні петиції дозволяють здійснювати швидку обробку та аналіз ініціатив, що сприяє оперативній відповіді влади на вимоги громадян;
- електронні петиції можуть допомагати зменшити бар’єри для участі громадян, забезпечуючи можливість висловлювати свої думки незалежно від місця проживання чи часу доби;

- запровадження електронних петицій може стимулювати активізацію громадянського суспільства, викликаючи інтерес до участі у прийнятті важливих рішень;

- забезпечення можливості громадян висловлювати свої погляди через електронні петиції підсилює легітимність рішень, оскільки вони враховують громадську думку, що є важливим аспектом демократичного суспільства.

На нашу думку, впровадження електронних петицій в Україні може відкривати ряд перспективних аспектів: полегшення процесу висловлення громадянської позиції та забезпечення зручного та доступного інструменту для вираження думок та вимог широкого кола громадян; сприяння створенню більш прозорого та відкритого уряду, де реакція на громадянські ініціативи стає легко доступною та відстежуваною; стимулювання більшого інтересу громадян до участі в громадському житті та взаємодії з органами влади; можливість полегшення та прискорення процесу взаємодії між громадянами та владою, забезпечення швидкої передачі та обробки інформації; сприяння розвитку та вдосконаленню інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що є важливим аспектом розвитку сучасного суспільства; можливість для влади вести моніторинг популярних ініціатив, аналізувати та реагувати на тенденції та потреби громадян; сприяння більшій легітимності та підтримці рішень, оскільки вони враховують громадську думку та вимоги.

Резюмуючи зазначимо, що врахування цих аспектів може сприяти успішному впровадженню електронних петицій в Україні, забезпечуючи ефективну комунікацію між владою та громадянами.

Список літератури

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96 – ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про звернення громадян : закон України від 2.10.1996 № 393/96 – ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

УДК 347.961

Карпенко Р. В.

к.ю.н., доцент

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

НОТАРІАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗПОДІЛУ МАЙНА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

З моменту настання воєнних дій на території України розподіл майна набув неабиякого значення в аспекті нотаріату, постали проблеми легалізації в умовах воєнного стану, недосконалість нотаріального законодавства, тому і доцільно проаналізувати правові та практичні аспекти нотаріату як інструменту розподілу майна.

Війна завжди викликає крайні складнощі в багатьох сферах суспільного життя, зокрема в розподілі майна і прав власності, відповідно російсько-українська війна, що розпочалася 2022 року, не стала винятком. Війна призвела до виникнення цілої низки ситуацій, у яких майно і права власності виявилися предметом спору і розподілу. У таких ситуаціях нотаріуси є важливим інструментом для законного і практичного вирішення цього питання.

Згідно зі ст. 1 ЗУ “Про нотаріат”, нотаріат в Україні є установи та посадові особи, які зобов'язані вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом, для посвідчення юридичних прав і фактів та надання їм правової визначеності. [1, с. 328]. Нотаріат є важливим інструментом для розподілу майна під час російсько-української війни. Він дозволяє забезпечити юридичну чистоту та безпеку таких правочинів, як дарування, купівля-продаж, поділ майна та ін.

Одним з основних обов'язків українських нотаріусів є охорона і захист цивільних прав та інтересів учасників нотаріального провадження, здійснюваного нотаріальними та квазі нотаріальними установами, зокрема при поділі майна. Законодавство незалежної України поступово розвивається в напрямі прийняття міжнародних правових стандартів, навіть деяких положень європейського права. До Закону України “Про нотаріат” вносяться відповідні зміни: в частині правового регулювання нотаріальної діяльності, наприклад, у частині дозволу нотаріусам та приватним нотаріусам вчиняти інші дії, крім нотаріального посвідчення, з метою забезпечення правової визначеності [2, с. 8].

З юридичної точки зору нотаріат в Україні є важливим інструментом фіксації прав власності та забезпечення їх законності. Нотаріуси уповноважені складати нотаріальні акти, що підтверджують право власності на різні види майна, включно з нерухомістю та цінними паперами. Під час спорів нотаріуси можуть зіграти важливу роль у встановленні права власності на майно, яке в іншому разі могло б залишитися поза увагою або бути конфіскованим. В свою чергу він має певні правові аспекти, до

яких відносяться: Закон України “Про нотаріат”, що визначає нотаріат як систему органів і посадових осіб, на які покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, і вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом; нотаріальні дії, пов’язані з розподілом майна, регулюються Цивільним кодексом України, Законом України “Про заповіт” та іншими нормативно-правовими актами.

До практичних аспектів доцільно віднести те, що під час російсько-української війни нотаріуси здійснюють свою діяльність у складних умовах. Багато нотаріальних контор були зруйновані або пошкоджені внаслідок бойових дій. Нотаріуси, які працюють у районах, де тривають активні бойові дії, часто ризикують своїм життям і здоров’ям [3, с. 114].

Незважаючи на складні умови, нотаріуси продовжують надавати свої послуги громадянам, які потребують їх. Вони допомагають громадянам розподілити своє майно у разі смерті одного з подружжя, розлучення, спадкування тощо.

Використання нотаріату для розподілу майна має ряд переваг: юридична чистота і безпека правочинів. Нотаріально посвідчені правочини є дійсними та мають юридичну силу. Вони не підлягають оскарженню та не можуть бути визнані недійсними в судовому порядку; офіційне оформлення правочинів. Нотаріально посвідчені правочини вносяться до єдиного реєстру нотаріальних дій. Це забезпечує їхню публічність та доступність для всіх зацікавлених осіб; фахова допомога нотаріуса. Нотаріуси мають високу кваліфікацію та досвід у сфері нотаріату. Вони можуть надати громадянам кваліфіковану юридичну допомогу при розподілі майна.

Отже, проаналізувавши все вище зазначене можна підсумувати, що в умовах війни нотаріат є особливо важливим інструментом для захисту прав громадян. Він дозволяє громадянам забезпечити юридичну чистоту та безпеку своїх майнових прав, навіть у складних умовах. Нотаріуси реєструють майно, реєструють права, допомагають вирішувати спори та захищають права і майно громадян у надзвичайних ситуаціях.

Список літератури

1. Бутрин-Бока Н. С. Нотаріальноохорона права власності на спадковемайноподружжя. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету. 2023. С. 328-330. URL: <file:///C:/Users/USER/Downloads/ЮФ+2023-328-330.pdf>
2. Долинська М. С. Проблеминотаріальногопроцесу: підручник. Львів: Львівськийдержавнийуніверситетвнутрішніх справ. 2022. URL:https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4948/3/dolynska-ProblNotarProc_28-10-2022.pdf
3. Наумик А., Мірошніченко Л. Перспектививпровадження цифрового нотаріату. Матеріаліконференцій МНЛ. 2023. №. 17 лютого 2023 р., м. Тернопіль. С. 114-115. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/229/230>

УДК 340

Курінна О. А.

студентка III курсу юридичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка

СТАДІЇ ПРИЙНЯТТЯ ПЛАНУВАЛЬНИХ АКТИВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Планування, як і будь-який інший різновид діяльності органу публічної адміністрації, реалізується окремими процесуальними діями, операціями, які логічно й послідовно змінюють одна одну (стадіями). Аналіз нормативних актів, які встановлюють процедуру прийняття актів планування, загалом дозволяє виокремити характерні для всіх стадій планування. Процедура прийняття актів планування складається з п'яти стадій:

- 1) розробка завдання щодо підготовки акта планування;
- 2) збирання пропозицій до проекту акта планування;
- 3) складання й узгодження проекту акта планування;
- 4) ухвалення акта планування та його затвердження;
- 5) доведення до відома зацікавлених осіб акта планування.

На першій стадії аналізується проблема та визначаються завдання, для досягнення яких і буде готуватися акт планування, встановлюються напрямки діяльності органу публічної адміністрації. За рішенням керівника органу публічної адміністрації може бути створено робочу групу з підготовки проекту акта планування.

Друга стадія процедури підготовки акта планування – збирання інформації для підготовки проекту плану. Інформація повинна отримуватись як з внутрішніх джерел, так і від громадськості. Подані пропозиції мають бути узгоджені, розглянуті й оцінені розробниками проекту плану.

На третій стадії готується проект, опрацьовуються пропозиції зацікавлених сторін, предметно визначаються та формулюються завдання плану, заходи, спрямовані на їх виконання, обирається послідовність їх виконання. Встановлюються відповідальні виконавці, розраховуються строки виконання заходів, вирішуються інші питання, пов'язані з підготовкою проекту акта планування. Узгодження проектів полягає у визначенні ступеня врахування і використання пропозиції. Ця стадія вважається найбільш трудомісткою та відповідальною стадією процесу планування.

На четвертій стадії ухвалюється проект акта планування. Перед затвердженням проекту необхідно оцінити, чи відповідає зміст і кількість запланованих заходів поставленим завданням; перевірити, чи дотримана законність, чи враховані наукові рекомендації та позитивний досвід. За результатами затвердження акт планування набуває юридичного значення. Заходи, передбачені ним, стають обов'язковими для виконання відповідними суб'єктами та підлягають оскарженню з боку громадськості.

П'ята стадія – доведення до відома зацікавлених осіб акта планування, передбачає обов'язок органу публічної адміністрації вжити заходів для доведення акта планування до безпосередніх виконавців.

Отже, фактично, на кожній з цих стадій повинна враховуватись думка громадськості. Тут вона має допоміжну роль.

У теорії управління доведення плану до безпосередніх виконавців взагалі не входить у процедуру планування, яка завершується затвердженням плану. Проте обов'язковість і важливість цієї стадії обумовлено не тільки подальшою ефективністю реалізації плану, а й нормативно закріпленим обов'язком органу публічної адміністрації.

Список літератури

1. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України НУВС, 2004. – 780 с.
2. Берегой Т. А. Державно-управлінські рішення : навч. посіб. : ОРІДУ НАДУ, 2011. – 230 с.
3. К. Л. Бугайчук К. Л. 2019. Планування у процесі публічного адміністрування в органах Національної поліції.
4. Миронюк, Р. В. 2020. Громадський контроль за діяльністю поліції. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упор. В. П. Тимощук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
5. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підруч. за ред. Ю. Ф. Кравченка : НАВСУ, 1999. – 702 с.
6. Тимощук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія. Тимощук В. П. – К. : Конус-Ю, 2010. – 296 с.
7. Управлінські рішення в органах державної влади : монографія за заг. ред. А. О. Дегтяра. – Х. : С.А.М, 2010. – 275 с.

УДК 343.63

Літвінова І. Ф.

кандидат юридичних наук., доцент

Літвінчук Б. С.

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Національний авіаційний університет

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Домашнє насильство, на жаль, явище яке постійно зростає в Україні. Згідно із статистичними даними, із січня по травень 2023 року поліція зареєструвала 349 355 випадків домашнього насильства, порівняно з 231 244 за той же період у 2022 році та 190 277 за перші п'ять місяців 2021 року. Тому необхідно здійснювати суттєві кроки для попередження, зменшення та взагалі подолання домашнього насильства в Україні. Варто зазначити, що в нашій державі були внесені зміни до КК України з приводу віднесення домашнього насильства до кримінальних правопорушень, оскільки раніше домашнє насильство вважали суто адміністративним правопорушенням.

Особливу увагу хочемо зосередити на психологічному насильстві як одній із форм домашнього насильства. Р.В. Кифлюк відзначає, що психологічне насильство – це дії, які самі собою не нанесли фізичного болю, проте стали причиною душевних страждань потерпілого. Психологічне насильство сприймається потерпілим навіть болючіше, ніж фізичне. Воно здебільшого триваліше за фізичну шкоду. Психологічний стрес може викликати більш відчутні несприятливі наслідки, ніж

фізичні, систематичні побої або інші насильницькі дії. Психологічна травма часом відчутніше сприймається, ніж побої. Не лише фізичне, але й психологічне насильство може бути само по собі жорстоке, нелюдське й принижувати гідність людини [1, с. 56]. І. Хавронюк основними способами вчинення психологічного насильства вважає ізоляцію (зокрема, депривацію – повне чи часткове позбавлення можливості задовольняти свої психофізіологічні чи соціальні потреби, в тому числі позбавлення інформації або суворий контроль за нею); дискредитацію (позбавлення права на власні думку, осміяння й неконструктивна критика); посилення тривіальних вимог (встановлення безлічі дрібних правил, не порушити які неможливо, отже, виникають постійні приводи для причіпок, що викликає хронічне почуття провини); приниження і глузування тощо [2, с. 72].

Вважаємо за доцільне дослідити які дії кривдника суди відносять до психологічного насильства. Наприклад, суд першої інстанції у справі №740/6449/23 з'ясував, що ОСОБА_1 чинив стосовно своєї тітки, умисні дії психологічного характеру, що полягали у висловлюванні у її бік нецензурної лайки та погрозах фізичною розправою, внаслідок чого була заподіяна шкода її психічному здоров'ю та призвело до психологічних страждань останньої та втрати позитивних емоцій і відчуття емоційної невпевненості. В іншій справі №576/2532/23 ОСОБА_1 вчинив дії психологічного насильства відносно матері, які виразилися у словесних образах потерпілої нецензурними словами, погрозах фізичною розправою, плюнув їй в обличчя, що призвело до її психологічних (моральних) страждань та погіршило якість життя, зокрема стан психологічного здоров'я. З аналізу справи №947/31694/20, з'ясували, що син вчинив психологічне насильство щодо матері у вигляді словесних образ, погрозах, висловлюваннях нецензурною лайкою, приниженні гідності останньої.

Звертаємо увагу на те, що для притягнення особи до відповідальності за ст. 126-1 КК України важливою ознакою є систематичність вчинення домашнього насильства. Тому, у проаналізованих нами справах, кривдників спершу було притягнуто до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП. З огляду на кількість вчинених правопорушень впродовж певного періоду часу, що виражались в систематичному домашньому насиллі психологічного характеру судами доведено необхідність притягнення осіб вже до кримінальної відповідальності.

Цікавими в контексті досліджуваної теми є правова позиція Верховного Суду. В справі № 753/10840/19 від 13.07.2020 року Верховний Суд зазначив, що скрін-шоти повідомлень з телефону та планшету, роздруківки з Viber, з яких вбачається зміст конкретних фраз, лексики та характер використання мовних засобів, які кривдник застосовує у переписці з колишньою дружиною та малолітнім сином, дають підстави для висновку, що його дії слід кваліфікувати як домашнє насильство у формі психологічного насильства [3]. В іншій постанові Верховного Суду від 30.01.2020 у справі № 545/744/19 зазначено, що встановлений факт сварок і непорозумінь між подружжям на побутовому ґрунті, свідчить про наявність конфлікту між ними та не підтверджує факт вчинення особою домашнього насильства [4].

Отже, на підставі вищенаведених судових рішень можна стверджувати, що на практиці психологічне насильно переважно проявляється через нецензурні слова, крик, погрози фізичною розправою, залякування. Вважаємо, що здійснена законодавцем криміналізація домашнього насильства є доцільною, оскільки сприяє справедливому покаранню кривдників.

Список літератури

1. Кифлюк Р.В. Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством в сім'ї : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2020. 233 с.
2. Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України). Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
3. Постанова Верховного Суду від 13.07.2020 у справі № 753/10840/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90385050> (дата звернення: 25.11.2023 року).
4. Постанова Верховного Суду від 30.01.2020 у справі № 545/744/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87423900> (дата звернення: 25.11.2023 року).

Моспанко А. С.

студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник:

Труфанова Ю. В.

д.ю.н кафедри цивільного права і процесу
ЗУНУ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА ДОПОМОГИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ

Соціальна допомога та пільги для малозабезпечених дітей-сиріт та напівсиріт є важливими аспектами соціальної підтримки, спрямованими на забезпечення їхнього благополуччя та розвитку. Ці заходи спрямовані на полегшення матеріальної та соціальної нерівності, якої можуть досвідчувати ці діти через втрату батьків або труднощі в сім'ї.

Питанню щодо соціального захисту та допомоги малозабезпеченим дітям були присвячені праці таких вчених як Мордань О., Грищенко С., Пушкіна О. В., Лозицька С. М. та інші.

Основними положеннями є норми Конституції України, в ст. 46 визначені основні засади, а саме передбачено право громадян на соціальний захист, а ст. 52 Конституції проголошує, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей [1].

Тобто діти, незалежно від того, чи вони живуть у сім'ї, чи вони позбавлені батьківського піклування і виховуються у відповідних дитячих закладах, мають право на належні умови життя, дбайливе ставлення до себе, право на забезпечення можливості розвиватися духовно, фізично, морально, інтелектуально.

Соціальна допомога може включати в себе фінансову допомогу, надання безкоштовних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти та житлового обслуговування. Пільги можуть передбачати знижку або безкоштовне користування громадським транспортом, знижку на отримання освіти або медичні послуги [2].

Мета цих заходів полягає в тому, щоб забезпечити мало захищеним дітям-сиротам та напівсиротам рівні можливості, зменшити їхню вразливість та забезпечити їм належні умови для повноцінного фізичного, психічного та соціального розвитку. Такі заходи сприяють створенню соціально-справедливого середовища та підтримують процес їхньої інтеграції в суспільстві.

Допомога для дітей-сиріт та тих, кого позбавлено батьківського піклування, представляє собою фінансове відшкодування для батьків-вихователів та прийомних батьків як компенсацію за надані соціальні послуги в дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, відповідно до принципу “гроші ходять за дитиною”.

Державна соціальна допомога надається батькам-вихователям на кожну дитину-вихованця та прийомним батькам на кожну прийомну дитину у грошовій формі. Грошове забезпечення розподіляється між батьками-вихователями рівними частинами за їхньою згодою, а також одному з прийомних батьків.

Розмір допомоги визначається наступним чином:

- Для дітей відповідного віку - 2,5 прожиткового мінімуму.
- Для дітей з інвалідністю - 3,5 прожиткового мінімуму.
- Для осіб віком від 18 до 23 років, які є дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування та навчаються у закладах освіти, розмір допомоги становить 2,5 прожиткового мінімуму для працездатної особи, а для осіб з інвалідністю - 3,5 прожиткового мінімуму для працездатної особи [3].

Таким чином, соціальна допомога та пільги для мало захищених дітей-сиріт та напівсиріт є необхідними і ефективними інструментами соціальної підтримки. Ці заходи мають на меті забезпечення рівних можливостей та полегшення труднощів, з якими ці діти можуть зіткнутися через втрату батьків чи складні умови в сім'ї. Надання фінансової допомоги, доступу до освіти та медичних послуг, а також надання пільг у різних сферах життя сприяє їхньому повноцінному розвитку та інтеграції в суспільство. Заходи соціальної допомоги визнають важливість створення рівних умов для всіх дітей, незалежно від їхнього соціального статусу, сприяючи таким чином будівництву більш справедливого та згуртованого суспільства.

Список літератури

1. Конституція України: Науково-практичний коментар В. М. Тертешик 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Алерта, 2023. 112 с.

2. Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги мало захищеним сім'ям

URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Порядок_призначення_і_виплати_державної_соціальної_допомоги_мало захищеним_сім'ям

3. Допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. 2023. URL: <https://dszn.smr.gov.ua/dopomoga-na-ditej-sirit-ta-ditej-pozbavlenih-batkivskogo-pikluvannya-groshovogo-zabezpechennya-batkam-vihovatelyam-i-prijomnim-batkam-zanadannya-sotsialnih-poslug-u-dityachih-budinkah-simejnogo-tipu/>

УДК 631.55:631.554:633.35:636.085.2

Огородник Н. З.

д. вет. н., професор,

завідувач кафедри тваринництва і кормовиробництва
Львівський національний університет природокористування

Ціцюра Р. Б.

магістрант Навчально-наукового інституту заочної та післядипломної освіти

Дроздовський А. Б.

магістрант факультету агротехнологій та екології
Львівського національного університету природокористування

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ СОРТІВ ГОРОХУ ПОЛЬОВОГО

Горох польовий або пелюшка використовується в якості цінного концентрованого зернового корму, зеленої маси для годівлі тварин та приготування силосу і сінажу [5]. У зеленій масі пелюшки міститься 18-22 % протеїну, до її складу також входить, 3-4 % жиру і 20-22 % клітковини [7].

На сьогодні відомо безліч різних форм та сортів гороху польового, що характеризуються різною скоростиглістю, холодостійкістю, витривалістю до посухи і відносною зимостійкістю [8]. Досить висока пластичність сортів пелюшки дозволяє проводити посів у ґрунтово-кліматичних умовах, що суттєво відрізняються між собою. Тому високі врожаї зерна і зеленої маси гороху польового збирають від півночі до півдня, від заходу й до сходу України. Горох польовий поширений навіть у Балтійському регіоні, країнах центральної Європи. Добре себе зарекомендувала ця культура у Лісостеповій і Степовій зоні України.

Насіння сортів гороху польового проростає за температури 1-2°C, натомість сходи культури витримують заморозки нижче 4-6°C [5]. Зимуючі сорти пелюшки добре витримують температуру повітря -10-12°C.

Якщо для вирощування використовують горох польовий слід пам'ятати, що це вологолюбна культура. Рослини пелюшки потребують максимальну кількість вологи у період бутонізації-цвітіння, за цей час спостерігається інтенсифікація росту і вони найбільше нагромаджують вегетативну масу [2]. На сьогодні створено і посухостійкі сорти пелюшки, які добре ростуть у складних умовах Середньої Азії. До ґрунтів горох польовий мало вимогливий. На практиці зауважено, що пелюшка відмінно росте на легких піщаних ґрунтах, при цьому за рівнем урожайності навіть перевищує продуктивність решти бобових культур, таких як вика яра [3].

Найпоширенішими для України сортами гороху польового є Харківський 74, Зерноградський 8, Богун, Кормовий 24, Резонатор та Зерноукісний [9]. У південних областях, зокрема на Одещині і в Західному регіоні України найбільш перспективними є сорти пелюшки зимуючої форми Одеський 58, Узбецький 71 та

Супутник. Ці сорти пропонується підсівати до озимого жита чи пшениці на зелену масу, завдяки цьому можна з успіхом вирішити проблему кормового протеїну у раціонах тварин [6]. Зазначені сорти гороху польового відмінно ростуть у поживних посівах, особливо на зрошенні [9].

Горох польовий не вибагливий до попередників і добре росте на паровому полі, після зернових та просапних культур. На зелену масу в польовій сівоzmіні пелюшку нових скоростиглих сортів сіють на паровому полі у якості парозаймаючої культури разом з озимими пшеницею або житом [4, 6]. Вегетаційний період у різних сортів пелюшки сильно відрізняється, зазвичай він становить 85-120 діб і залежить від умов вирощування. За легких ґрунтів горох польовий входить у фазу цвітіння до 10-15 червня, тому до початку посіву озимини він парує поле упродовж двох місяців. У системі кормових сівоzmін його можна вирощувати на полях ярих сумішок у чистих чи в змішаних посівах із вівсом або з вівсом та викою [3, 4].

Перспективність вирощування пелюшки перед іншими бобовими культурами, передусім, полягає у тому, що на деяких полях, розміщених в Лісостеповій зоні України урожайність зеленої маси сучасних сортів гороху польового сягає 350 ц/га, а зерна – 25 ц/га [1].

Список літератури

1. Гангур В. В. Урожайність і якість зерна гороху залежно від попередників та насиченості різноротаційних сівоzmін в умовах лівобережного Лісостепу України. *Зернові культури*. 2017. Т. 1. № 1. С. 129-133.
2. Гетман Н. Я., Лехман О. В. Кормова продуктивність бобово-вівсяних сумішей залежно від удобрення та норм висіву в умовах Лісостепу правобережного України. *Black sea. Scientific journal of academic research*. 2014. Vol. 16, № 09. Р. 23-26.
3. Іванюк В. О., Чупира М. К. Програма відновлення родючості ґрунтів та підвищення ефективності галузі землеробства шляхом впровадження посівів гороху польового (пелюшки) та вики ярої в сільськогосподарських підприємствах ВАТ “Шепетівський цукрокомбінат”. Шепетівка, 2005. С. 8-28.
4. Камінський І. В. Ефективність використання зернобобових культур у польових сівоzmінах як попередника. *Економіка АПК*. 2013. № 10. С. 24-28.
5. Клиша А., Кулініч О. Біологічні особливості гороху. *Агрономія сьогодні*. 2016. № 3. С. 45-46.
6. Лебідь Є. М., Десятник Л. М., Федоренко І. Є. Особливості вирощування гороху і озимої пшениці в сівоzmінах південно-західного Степу. *Бюлетень інституту сільського господарства степової зони НААН України*. 2012. № 2. С. 31-34.
7. Обиход С. В., Мойсієнко В. В. Продуктивність та якість пелюшки залежно від удобрення. Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції: “Сільське господарство сьогодні”. 25 верес. 2019 р. Зб. 1. Житомир. С. 81-83.
8. Орлов С. Д., Калюжна Е. А., Українець В. В. Селекційні матеріали різновидів гороху, стійкі до вилягання, осипання та з підвищеною врожайністю зерна. *Новітні агротехнології*. 2016. № 1. С. 4-12.

9. Рябокiнь Т. М., Дворецька С. П., Єфiменко Г. М. Продуктивнiсть сортiв гороху залежно вiд рiвня iнтенсифiкацiї технологiї вирощування. *Вiсник ЦНЗ АПВ Харкiвської облaстi*. 2014. Вип. 16. С. 212-217.

УДК 631.5

Рудакевич I.

магiстрант кафедри агробiотехнологiй
Захiдноукраїнський нацiональний унiверситет

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПIЛОТНИХ ЛIТАЛЬНИХ АПАРАТIВ У СIЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВI

Иновaцiйно активнi агропiдприємства активно залучають у свої виробничi процеси новiтнi науково-технiчнi рiшення, наприклад, сучаснi автоматизованi електроннi системи у поєднаннi з глобальною супутниковою системою позицiювання (GPS). Сучаснi геоiнформацiйнi системи можуть здiйснювати кiлькiсно-якiсний аналiз стану рослин i керувати процесом вегетацiї за допомогою механiзму оптимiзацiї термiнiв виконання всього технологiчного циклу й дотримання агротехнiчних вимог. Такий комплекс заходiв проводиться з метою отримання запрограмованого врожаю iз заданими якiсними характеристиками.

Створення та впровадження систем глобального супутникового позицiювання стало поштовхом до зародження так званого “точного землеробства”, основнi принципи якого полягають у застосуваннi високотехнологiчного обладнання для визначення мiсця перебування та управлiння мобiльними сiльськогосподарськими агрегатами в просторi, детального застосування засобiв захисту рослин i добрив, рiзнопланового обробiтку земель на рiзних дiлянках поля [2].

Для удобрення ґрунтiв i застосування засобiв захисту рослин на землях агропiдприємств також залучаються пiдприємцi, якi для також операцiй використовують аграрнi безпiлотнi лiтальнi апарати (дрони). Використання таких безпiлотникiв дозволяє точно вносити певну кiлькiсть хiмiчних речовин на обмежену земельну дiлянку, що забезпечує високу ефективнiсть роботи таких механiзмiв.

Загалом безпiлотнi лiтальнi апарати в сiльському господарствi можуть виконувати рiзноманiтнi операцiї:

- *Аерофотозйомка* - для виявлення лисин, загибелi врожаю пiсля впливу природних факторiв i iнших дефектiв, якi потребують своєчасного усунення. Аерофотозйомка з дрона значно краще зйомки з супутника за своєю детальнiстю, за рахунок невеликої висоти польоту.
- *Вiдеозйомка* - продуктивнiсть лiтального апарату при вiдеозйомцi досягає 30 км за 1 годину, що iстотно знижує часовi та фiнансовi витрати в порiвняннi з використанням наземної технiки.

- *3D моделювання* - дозволяє визначати перезволожені або посушливі території, виїмку ґрунту, грамотно створювати плани і карти зволоження або осушення ґрунту, рекультивації ділянок або меліорації земель.

- *Тепловізійна зйомка* - здійснюється із застосуванням усього спектру інфрачервоного випромінювання: ближнього, середнього і далекого діапазону. Дослідження дає можливість визначити терміни диференціювання точок зростання, що безпосередньо впливає на врожайність і збереження продуктивних властивостей рослин зі збереженням спадкових можливостей сорту.

- *Лазерне сканування* - застосовується для аналізу місцевості на важкодоступних або недоступних територіях. Даний метод забезпечує отримання точної моделі високої щільності з детальним відображенням рельєфу навіть при роботі в умовах сильної загущеності насаджень.

- *Оприскування* - завдяки можливості дооснащення, дрони використовують для точкового оприскування рослин і плодових дерев. Такий підхід дозволив фермерам обробляти тільки хворі рослини, виключаючи попадання хімікатів на решту урожаю.

- *Посадка насіння* - практикується порівняно недавно і ще не отримала широкого поширення, однак деякі компанії ставлять експерименти, висаджуючи насіння рослин за допомогою безпілотників. По суті, виробники експериментують зі специфічними системами, які запрограмовані розкидати насіння в підготовлений ґрунт. Ця технологія допомагає мінімізувати необхідність в особистій присутності для посадки рослин в обраній місцевості, що часом стає дорогим і енерговитратним завданням. Та ж сама технологія безпілотників може бути адаптована і застосована до багатьох типів фермерських господарств, скорочуючи час посадки і витрати на оплату праці [1].

Список літератури

1. Використання дронів у сільському господарстві. URL: <https://dronecenter.ua/review-of-the-dji-phantom-4-pro-quadcopter>

2. Інновації в поміч. Як аграрії можуть оптимізувати до 35% матеріальних витрат і збільшити дохід із гектара на 150–250 доларів. URL: <https://agrotimes.ua/article/innovacziyi-v-pomich/>

УДК 159.9

Грек О. М.

к. психол. н., доцент,
доцент кафедри теорії та методики практичної психології,
Університет Ушинського

Грачковська В. В.

магістрант кафедри теорії та методики практичної психології,
Університет Ушинського

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Проблема вивчення психологічної безпеки особистості є актуальною в умовах сучасного стан розвитку нашого суспільства. Адже, військовий стан в нашій країні посилює відчуття небезпеки, ускладнюються умови життя людей і все має негативний вплив на становлення та розвиток особистості.

Проблемою вивчення психологічної безпеки особистості займаються такі вітчизняні науковці, як О. Є. Блинова, О. В. Лазорко, Г. В. Ложкін, Л. А. Найдьонова, Е. Л. Носенко, І. І. Приходько, Т. М. Титаренко та ін. В своїх роботах розкривають поняття психологічної безпеки, її сутність, структурну організацію та умови забезпечення. Отже, психологічну безпеку особистості студента вчені розглядають як “динамічний процес захищеності особистості від різного виду психологічних загроз і визначенні стратегій забезпечення психологічної безпеки студентської молоді в освітньому середовищі” [6, с. 77].

В роботах науковців представлено різні підходи до вивчення структурних компонентів психологічної безпеки особистості. Так, О.В. Савченко виокремлює чотири структурних компонента психологічної безпеки особистості: мотиваційний компонент (забезпечує активізацію різних форм активності задля зміни внутрішнього стану або зовнішніх умов); когнітивний компонент швидке відображення інформації, необхідної для прийняття рішення; емоційний компонент (регуляцію стану суб'єкта задля покращення його стійкості та оптимальності функціонування); поведінковий компонент (перетворення ситуації задля більш ефективного досягнення поставленої мети) [3, с. 70]. Як зазначає науковець, саме ці компоненти психологічної безпеки особистості забезпечують можливість протистояти негативному впливу оточуючого середовища. Разом визначені компоненти забезпечують підтримку продуктивного функціонування людини у загрозливих ситуаціях, формування опору несприятливим факторам середовища. В своїх роботах І. І. Приходько вивчаючи психологічну безпеку фахівців екстремальних видів діяльності також виділяє чотири компоненти психологічної безпеки: рефлексивний, життєвої концепції, життєстійкості, життєздатності [2].

Вивчені умови забезпечення відчуття психологічної безпеки особистості, серед яких виокремлюють: особистісні якості, які забезпечують ступінь переживання психологічної безпеки (небезпеки) та психологічна стійкість, яка забезпечує можливість протистояти зовнішнім загрозам; стійкі, осмислені екзистенційні цінності життя особистості; сприятливе середовище життя та розвитку; позитивний життєвий досвід; можливість і здатність до саморозвитку та самоздійснення; задоволеність життям [5].

Вивчаючи психологічну безпеку особистості в умовах війни Н. Є. Твердохлєбова та Н.С. Євтушенко в своїх роботах звертають увагу на формування психологічних

ресурсів особистості. Так, основними психологічними ресурсами особистості, які забезпечують протистояння загрозливим умовам оточуючого середовища (за Д. А. Леонтьєвим) є ресурси стійкості; інструментальні ресурси; ресурси саморегуляції; ресурси мужності, толерантності до невизначеності, свідомості та рефлексії [4].

Так, метою дослідження було вивчення рівня психологічної безпеки студента в сучасних умовах навчання.

Відповідно до мети були використані наступні емпіричні методи – спостереження, аналіз продуктів діяльності, бесіда та конкретні методики: Шкала базових переконань Р. Янов-Бульман, тест життєстійкості С. Мадді (в адаптації Д. Леонтьєва та О. Рассказової), методика діагностики рівня розвитку рефлексивності А. В. Карпова, методика діагностики комунікативної толерантності В. В. Бойко, “Самопочуття в екстремальних умовах” А. Волкова та Н. Водоп'янової, методика дослідження критичного мислення Л. Старкі (в адаптації О. Луценко).

Дослідження проводилось зі студентами, які навчаються в Університету Ушинського, у вибірку увійшло 50 студентів віком 18-20 років.

В ході дослідження було вивчено когнітивний компонент уявлень про безпеку (за шкалою базових переконань Р. Янов-Бульмана) та встановлено, що у досліджуваних переважає середній рівень за трьома шкалами: шкала “ставлення до доброзичливості”, шкала “ставлення до осмислення світу”, шкала “переконання стосовно власної цінності”. Детальний аналіз результатів дозволив виявити, що серед досліджуваних 17% мають високий рівень за означеними шкалами та 21% досліджуваних студентів мають низький рівень. Також було вивчено рівень психологічної безпеки за допомогою методики Р. Янов-Бульман. В даній методиці не передбачено вивчення цього показника, проте в своїх роботах С. О. Богомазов встановив, що індекс психологічної безпеки визначається за допомогою середнього арифметичного всіх 8 субшкал даної методики, враховуючи, що субшкала R, randomness береться зі знаком мінус [1]. Так, 15% студентів мають високий рівень психологічної безпеки, 59% мають середній рівень психологічної безпеки, 26% мають низький рівень психологічної безпеки.

Встановлено, що рівень життєстійкості в досліджуваній групі є середнім (на рівні $X_{cp}=78,64$). Такі результати ми можемо пояснити особливостями процесу адаптації студентів 18 років до навчання, а також впливом військового стану в країні та стресовими ситуаціями, які були викликані війною у досліджуваних. Найбільш вираженим у всіх досліджуваних є показник залученості, проте він має середній рівень (на рівні $X_{cp}=29,7$), що свідчить про здатність студентів встановлювати різноманітні соціальні контакти, а також вони прагнуть надавати та отримувати соціальну підтримку й мають почуття власної значущості. На другому місці за результатами показники контролю (на рівні $X_{cp}=28,6$) та прийняття ризику (на рівні $X_{cp}=20,34$), тобто у досліджуваних студентів спостерігається недостатня стійкість до негативних життєвих ситуацій.

Вивчено рівень розвитку рефлексивності як показника психологічної безпеки (за методикою А. В. Карпова) та встановлено, що в групі досліджуваних 21% студентів мають високий рівень рефлексивності, тобто вони схильні до самоаналізу та самопізнання, здатні осмислювати власний досвід та аналізувати свою діяльність. У 29% досліджуваних переважає низький рівень рефлексивності, тобто вони можуть потрапляти під зовнішній інформаційний вплив не аналізуючи його. Рівень комунікативної толерантності у досліджуваних студентів знаходиться на середньому рівні (на рівні $X_{cp}=6,09$), тобто досліджувані проявляють терпимість відносно людей та не створюють конфлікти.

Найбільш вираженими показниками у досліджуваних є використання себе як еталону, категоричність, консервативність, бажання зробити партнера зручним, невміння прощати помилки, нетерпимість до дискомфорту, погане пристосування.

Досліджено рівень самопочуття досліджуваних в екстремальних умовах та виявлено, що переважає середній рівень психологічної стійкості (на рівні $X_{cp}=22,18$), що свідчить про задовільну адаптивність. Так, 17% досліджуваних студентів мають високий рівень психологічної стійкості до екстремальних умов, а 31% досліджуваних мають низький рівень психологічної стійкості до екстремальних умов. Найбільш вираженими показниками психологічної нестійкості у досліджуваних студентів є психофізична втома та порушення сну, що обумовлено умовами військового стану в країні.

Досліджено рівень критичного мислення у студентів (за методикою Л. Старкі) та виявлено, що у досліджуваних переважає середній рівень розвитку критичного мислення (на рівні $X_{cp}=17,6$), що свідчить про достатній рівень розвитку усіх операцій критичного мислення.

В ході дослідження було виявлено статистично значущі зв'язки між уявленням про психологічну безпеку та особистісними показниками (за критерієм Спірмена). Так, взаємозв'язки виявлені в роботах досліджуваних студентів між показником уявленням про психологічну безпеку та загальним показником життєстійкості ($r=0,43$, при $p \leq 0,05$), рефлексивності ($r=0,39$, при $p \leq 0,05$), психологічної стійкості ($r=0,46$, при $p \leq 0,05$), критичного мислення ($r=0,51$, при $p \leq 0,05$), тобто чим вище рівень уявлення про психологічну безпеку тим вище рівень життєстійкості та рефлексивності, а також психологічної стійкості та критичного мислення, тим більше вони здатні до протистояння зовнішнім загрозам, зокрема, інформаційним загрозам та менше піддаються їх впливу.

Отже, ми можемо зробити висновки, що у досліджуваних студентів переважає середній рівень психологічної безпеки, а також середній рівень розвитку критичного мислення та рефлексивності, психологічної стійкості та життєстійкості. Серед групи досліджуваних 26% студентів мають низький рівень уявлення про психологічну безпеку, критичного мислення та рефлексивності, психологічної стійкості та життєстійкості, які максимально схильні до впливу зовнішнього середовища та потребують психологічної допомоги.

Список літератури

1. Блинова О.Є., Каленчук В.О. Особистісні чинники психологічної безпеки студентів закладів вищої освіти. Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. 2018. Випуск 5. С. 154-160.

2. Приходько І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності : монографія. Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. 745 с.

3. Савченко О. В., Свирида М. О. Модель психологічної безпеки особистості як комплексного феномена. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2020. Volume 6. Issue 12 (44). С. 66-79. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.12.7>

4. Твердохлебова Н. Є., Євтушенко Н. С. Формування психологічної безпеки студентів у сучасних умовах навчання. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 1(1). С. 421-428. <https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022>

5. Чуйко Г. В., Чапак Я. В., Комісарик М. І. Психологічна безпека особистості в нестабільному світі. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2021. Volume 7. Issue 1 (45). С. 65-81. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.1.6>

6. Шинкар М. І. Психологічна безпека особистості студента. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Том 32 (71). № 1. С. 75-80

УДК 316.64:37.018.1

Дуб В. Г.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології.

Борисенко Р. С.

студентка факультету історії, педагогіки та психології
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАРАННЯ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ

Сім'я є основним інститутом формування, соціалізації особистості дитини та основною одиницею суспільства, і те, як діти виховуються в сім'ї, впливає на їхній розвиток, ціннісні орієнтації та психологічні характеристики. Використання покарань в сімейному вихованні постійно обговорюється з різних точок зору: етичної, психологічної, моральної та педагогічної. Для того, щоб забезпечити гармонійний розвиток здорової особистості та побудувати позитивні та кооперативні сімейні стосунки, необхідно розуміти та розв'язувати проблеми, пов'язані з роллю покарань у сімейному вихованні.

Науковими дослідженнями у сфері методів сімейного виховання займалися такі визначні вчені психологи та педагоги як Дж. Добсон, Б. Спок, Р. Кемпбелл, Г. Гмайнер, Р. Джейкурс, М. Уедделл. Вони зробили значний внесок у теоретичні та практичні аспекти сімейного виховання, досліджуючи розвиток дитини, психологічні та педагогічні основи виховання, а також сімейну взаємодію. Методи сімейного виховання та їх психологічний вплив на дитину також є предметом активних наукових досліджень українських вчених. Серед них можна назвати таких видатних психологів та педагогів, як К. Мілютіна, А. Макаренко, В. Дубровський, М. Федоришин, А. Мірошнікова [2].

Серед великої кількості методів сімейного виховання найбільш обговорюваним та дискусійним є метод покарання, який вимагає обережності й такту при застосуванні та зазвичай спрямований на виправлення небажаної або небезпечної поведінки дитини.

Основною метою даного методу є навчити дитину розуміти наслідки своїх дій, встановлювати межі та правила в сімейному оточенні, виховувати у дитини внутрішню дисципліну та самоконтроль, корегування небажаної або ж негативної поведінки дитини.

Ефективність покарання як методу сімейного виховання залежить від його послідовності, справедливості та сполучення з поясненнями та альтернативними методами виховання. Причинами використання покарань найчастіше є незнання альтернативних методів виховання батьками, спадковість виховання, стрес та невпевненість, бажання покращити поведінку дитини, культурні та соціальні чинники, сприйняття покарання як швидкого рішення, відсутність інших методів контролю.

Покарання може включати різні форми: від пояснення наслідків до фізичного або психологічного покарання. Та головне, воно має бути справедливим і обґрунтованим, враховуючи вік та індивідуальні особливості дитини та спрямоване на виховання, а не на заподіяння шкоди [4].

Аналіз літературних джерел дав можливість виокремити деякі особливості застосування покарання:

– покарання повинно йти за негативною поведінкою миттєво. Краще не вживати покарання, ніж відкладати його, оскільки затримане покарання може призвести до регресу, тривоги, роздратування та затримки у розвитку;

– дитина не повинна боятися покарання, але водночас має розуміти, за що вона карається, які правила вона порушила, які очікування від неї були, як вона може виправити свою помилку, адже є важливість у послідовності із узгодженістю у виборі покарання між батьками, а не хаотичності та непередбачуваності;

– покарання не повинно калічити гідності дитини, ображати її, чи завдавати шкоди її фізичному та психічному здоров'ю, а супроводжуватись поясненням, співчуттям, підтримкою та довірою, а не ненавистю, зневагою чи жорстокістю;

– покарання має бути спрямоване на конкретний порушений вчинок;

– ефективність покарання полягає в усвідомленні дитиною своєї помилки;

– покарання не повинно бути профілактичним методом виховання;

– покарання повинно бути спрямоване на зміну поведінки, а не особистості дитини, на вирішення проблеми, а не на уникнення її, на навчання, а не на карантя;

– міра покарання повинна бути пропорційною, а не надмірною, оскільки дитина повинна відчувати, що покарання відповідає ступеню її провини, віку, індивідуальності, потребам, інтересам, емоціям, стану здоров'я, із врахуванням причин, мотивів, обставин та наслідків її поведінки і не є надто суворим, несправедливим, неприйнятним, деструктивним, травмуючим [1; 5].

Доцільним є виокремлення фізичних покарань, яке використовується і в сучасному вихованні, і яке є не допустимим та травмуючими. Навіть, легкі тілесні покарання шкідливі для інтелектуального розвитку, формування самооцінки та комунікативних здібностей дитини. У дослідженні “Тілесне покарання та підвищена нервова реакція на загрозу у дітей”, опублікованому в Child Development, описано особливості функціонування мозку дітей, яких били, у відповідь на передбачувані загрози навколишнього середовища, порівняно з дітьми, яких не били, в сумарній кількості 147 дітей. Дітям показували фотографії незнайомих людей з різними виразами обличь. За допомогою сучасної функціональної МРТ науковці спостерігали за реакцією мозку на побачене. У всіх дітей спостерігалася емоційна реакція на гнівну міміку. Але ті, кого батьки колись били, реагували набагато сильніше. Мозок сприймав таку міміку як серйозну небезпеку. Крім того, мозок таких дітей подібно реагував навіть на нейтральну міміку, яку більша частина однолітків сприймала як безпечну. Тобто їхня нервова система налаштована на постійне очікування агресії, небезпеки, змінилися нейронні реакції на ймовірну загрозу в оточенні [3].

Важливо зауважити, що покарання може мати різні негативні наслідки не лише для дітей, але й для батьків. Найбільш поширеними наслідками можуть бути: втрата довіри, почуття безпомічності, постійна напруга, тривожність, низька самооцінка, часте використання дитиною агресивного способу поведінки, погіршення відносин, відкритий опір – впертість, дратівливість, бунт, ненависть, апатія, ізоляція, почуття зневаги, бажання завдавати шкоди собі та іншим.

Щоб уникнути негативних наслідків покарання, важливо дотримуватися деяких принципів сімейного виховання:

– замість того, щоб карати за погану поведінку, краще хвалити та нагороджувати за гарну поведінку;

– встановлені правила для дитини повинні бути зрозумілими та доступними для неї;

– розвивати теплі стосунки з дітьми. Вони повинні відчувати, що їх слухають, підтримують та люблять незалежно від їхньої поведінки.;

– спілкуватися з дитиною. Дозволити дитині висловлювати свої думки, почуття та емоції;

– пам'ятати, що власна поведінка батьків є моделлю для дитини. Тому потрібно показати дитині як правильно вирішувати конфлікти та як керувати своїми емоціями;

– розуміти, що кожна дитина унікальна. Тому, підхід до виховання повинен враховувати її індивідуальні потреби та особливості;

– якщо виникають труднощі у вихованні дітей, не соромитись звертатися за підтримкою до психолога, педагога або інших фахівців. Вони можуть надати поради та стратегії, які допоможуть уникнути негативних наслідків покарання [4].

Отже, покарання у сімейному вихованні може бути доцільним і ефективним інструментом, але тільки при використанні його з розумінням та у визначених рамках. Використовуючи принципи миттєвості, справедливості та спрямованості на конкретний вчинок, покарання буде доцільним, адже буде спроможність викликати у дитини усвідомлення помилок та сприяти зміні негативної поведінки. Проте, цей метод слід застосовувати обдуманно, уникаючи надмірності та забезпечуючи збалансований підхід до виховання, враховуючи індивідуальні особливості дитини та розвиваючи сприятливий сімейний клімат, в якому покарання поєднується з позитивним підкріпленням, сприяючи гармонійному розвитку дитини.

Список літератури

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. *Навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

2. Замашкіна Д. О. Педагогіка сімейного виховання: *навчальний посібник*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2016. 400с.

3. Мірошнікова А. Навіть легкі фізичні покарання серйозно шкодять психіці дитини – гарвардське дослідження [Електронний ресурс]. osvitoria.media. 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://osvitoria.media/opinions/shlopannya-serjозno-shkodyt-psyhitsi-garvardske-doslidzhennya>

4. Федоришин Г. М. Психологічні проблеми сімейного виховання: *навчальний посібник*. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 224 с.

5. Фіцула М. М. Педагогіка: *навч. посібник*. К., 2002. 528 с.

УДК 159.98:316.624.3:373.064.3

Дуб В. Г.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології.

Коваль І. О.

студентка факультету історії, педагогіки та психології
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ТРЕНІНГ ЯК СПОСІБ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В ШКОЛІ

Профілактика булінгу є актуальною тематикою у сучасному світі у зв'язку із зростаючою увагою до проблем психологічного та емоційного насильства серед дітей, підлітків і навіть дорослих.

Проблема булінгу стала найбільш обговорюваною у 21-му столітті, проте саме на початку 20-го століття, зокрема у 1905 році, з'явилась публікація дослідження К. Дьюкса на тему насильства в школах. Систематичні наукові дослідження цього явища розпочали такі скандинавські вчені як Д. Ольвеус, П. Хайнеманн, А. Пікас і Е. Роланд. Вони вперше розробили концепцію булінгу, який визначили як форму утисків, дискримінації або цькування. Серед українських учених, які займаються дослідженням проблеми протидії булінгу в освітніх закладах є В. Андрєєнкова, Ю. Градова, Т. Журавель, О. Калашник, В. Мельничук, Т. Слободян, Г. Усатенко, О. Флярковська, М. Ясеновська [1; 2]

Булінг є формою конфлікту, яка виникає під час змагання підлітків за владу, авторитет, увагу та вплив в певних соціальних групах. Головною метою булера є задоволення своїх потреб за допомогою фізичного або психологічного насильства. Булери часто мають труднощі в контролі над своїми емоціями, і легко вступають у конфлікти з однолітками та дорослими. У агресорів можна помітити відсутність соціальних навичок та ірраціональні переконання, що вони не понесуть жодних наслідків за свою поведінку. Це, в свою чергу, закріплює в них переконання, що насильство є єдиним способом досягнення своїх цілей та задоволення своїх потреб [1].

Виділяють такі види булінгу:

Фізичний булінг – проявляється в таких негативних діях як штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, “сканування” тіла, нанесення тілесних ушкоджень чи інші форми фізичного насильства.

Сексуальний булінг – включає в себе принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози та жарти.

Економічний булінг – виявляється у крадіжках, пошкодженні чи знищенні особистих речей жертви, вимаганні грошей та інших формах матеріального тиску.

Психологічний булінг включає в себе приниження, знецінення, поширення образливих чуток, ізоляцію, ігнорування, погрози, маніпуляції, шантаж, різні форми емоційного тиску та насильства.

Кібербулінг – приниження за допомогою соціальних мереж, електронної пошти, мобільних телефонів чи інших електронних пристроїв).

Булінг призводить до значних педагогічних (шкільна дезадаптація, академічна неуспішність), психологічних (психологічні розлади, зниження самооцінки, гнів, страх тривога, комплекс неповноцінності, втрата поваги до себе), соціальних (соціальна дезадаптація, схильність до самотності, несформованість суспільних цінностей) та медичних (травматизація) наслідків [3, с. 124]. Всі ці порушення можуть негативно позначатись на подальшому житті учнів.

Зважаючи на важливість наслідків булінгу для учнів, актуальним залишається питання пошуку шляхів його профілактики. Погоджуємось з авторами [4], що найефективнішим методом соціально-психологічної профілактики булінгу є тренінг.

Переваги застосування тренінгу щодо профілактики булінгу:

- базується на механізмах групової взаємодії;
- груповий вид роботи, котрий дозволяє залучити певну кількість учасників;
- учасниками тренінгу можуть бути як самі учні так і учні разом з педагогами, батьками;
- можливість використання методів групової роботи, які передбачають активність усіх учасників;

- можливість пізнати себе та інших, змінити ставлення до себе та оточення;
- групове навчання навичок поведінки в ситуаціях, які можуть призвести до насильства;
- налагоджує довірливі стосунки, які є необхідними при подоланні булінгу;
- передбачає активну комунікацію та взаємодію між учасниками;
- розвиток навичок ефективного спілкування;
- використовує потенціал кожного учасника, включаючи соціальну, емоційну та інтелектуальну компетентність;
- розвиває самостійність, здатність до прийняття рішень і взаємодію з іншими;
- сприяє зниженню небажаних поведінкових паттернів, стилів неефективного спілкування та реакцій;
- змінює сприйняття конкретної проблеми або ситуації;
- посилення позитивного ставлення учасників до себе та життя;
- забезпечує ефективний зворотний зв'язок.

Для проведення тренінгу як способу профілактики булінгу можна використовувати такі його методи як групова дискусія, міні-лекція, рольова гра. Розробляючи програму тренінгу важливо враховувати вік учасників, рівень їх знань щодо теми тренінгу, індивідуальні особливості. Ці чинники будуть впливати на ефективність тренінгової роботи.

Список літератури

1. Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. *Методичний посібник*. К.: ТОВ “Агентство “Україна”, 2019. 132 с.
2. Градова Ю.В., Артамонова М.Г. Конституційно-правові засади протидії булінгу в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія “ПРАВО”*. Випуск 29, 2020. С. 84-90.
3. Дроздов О. Феномен булінгу в школі: шляхи вирішення проблеми. *Соціальна психологія*. 2016. № 6. С. 124 – 132.
4. Клименко О.Ю., Сайко Н.О., Шевчук В.В. Соціально-психологічна профілактика булінгу в освітньому середовищі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (75), Issue: 181, 2018. Nov. www.seanewdim.com

УДК 159.922.972

Зяць Б. Ф.

магістр ОПП “Клінічна психологія”

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник:

Федотова Т. В.

к. психол. н., доцент,

доцент кафедри загальної та клінічної психології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Війна на теренах нашої країни, змінила сталий спосіб життя усього українського суспільства. Вона внесла значні корективи у місце проживання значної кількості наших громадян, що стало причиною появи такої категорії як “внутрішньо

переміщені особи” чи “біженці”, сприяла появі великої кількості волонтерських рухів, призвела до зміни системи цінностей та міжособистісних взаємин особистості, спонукала до необхідності звернути увагу на збереження чи відновлення психічної рівноваги й пошуку ресурсів для його підтримки.

Проте під час війни доволі актуальним виявилось питання самотності особистості. Адже війна максимально загострила причини, які викликають її переживання, зокрема: втрата близької людини, зміна місця проживання, соціальна ізоляція (в результаті переїзду), недостатність соціальної підтримки, відсутність задоволеності у взаєминах, переживання спектру негативних почуттів (провина, сором, тривога, страх тощо) або особистісні характеристики (низька самооцінка, невпевненість у собі, тривожність тощо).

Загалом самотність – це стан психологічної і соціальної відсутності задоволення від взаємодії з іншими людьми. Це почуття відокремленості, відчуження та неоціненності, відсутність розуміння, підтримки, контакту та близькості з іншими людьми, що може призводити до емоційного й фізичного страждання. Вона має шкідливий вплив на фізичне та психологічне здоров'я особистості, оскільки може призвести до переживання нею тривоги та депресії, зниження самооцінки й власного знецінення, проблеми зі сном, апетитом і концентрацією уваги та виникнення інших психічних проблем. Люди, які гостро відчувають самотність, також можуть мати знижену імунну функцію та більшу схильність до розвитку хронічних захворювань.

З метою з'ясування особливостей прояву самотності в студентській молоді в умовах війни, ми провели пілотажне дослідження. Діагностованими виступили студенти третього курсу факультету психології ВНУ імені Лесі Українки у кількості 42 осіб (6 осіб чоловічої статі та 36 – жіночої). Було використано методику діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д. Рассел, М.Фергюсон).

Відсотковий розподіл опитуваних студентів на групи згідно результатів, отриманих за методикою діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д. Рассел, М.Фергюсон) зображено на рис.1.

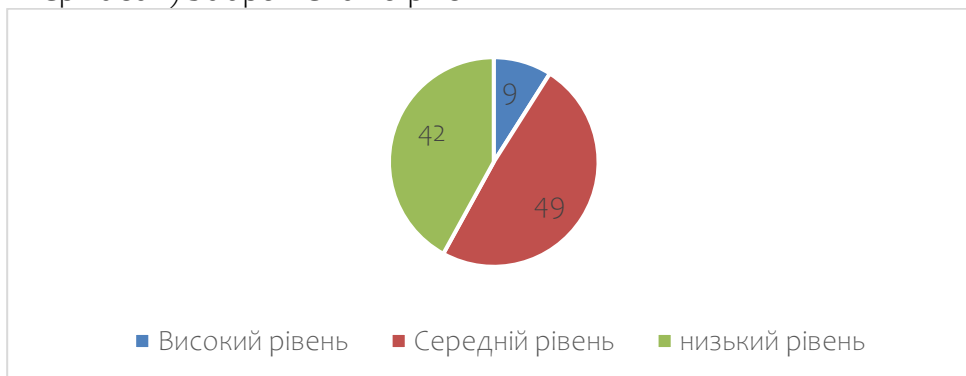

Рис.1 Відсотковий розподіл діагностованих за результатами методики діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д. Рассел, М.Фергюсон)

Отже, як бачимо, у 9% діагностованих констатовано високий рівень переживання самотності; 49% осіб мають середній рівень і у 42% респондентів визначено низький рівень суб'єктивного відчуття самотності.

Статистично значущі відмінності у результатах суб'єктивного відчуття самотності було визначено у показниках студентів з високим та низьким її рівнем ($F = 2,46$ при $\alpha = 0,05$).

Цікавим виявився той факт, що в ході додатково проведеного інтерв'ю, опитувані з високим рівнем суб'єктивного відчуття самотності зазначили, що цей стан значно загострився під час війни, хоча в них не відбулося зміни місця проживання й коло їх соціальних контактів також не зазнало істотних змін. І загалом вони активно беруть участь у волонтерському русі, допомагаючи військовим та соціально вразливим категоріям населення.

Отже, важливо шукати способи подолання цього стану і знаходити внутрішні ресурси, соціальну підтримку та ефективні способи для покращення самопочуття. Розширення соціальних контактів, активне залучення до волонтерської діяльності, звернення за підтримкою до родини, друзів чи фахівців-психологів, зайняття спортом або хобі, практикування медитації чи йога можуть поліпшити самопочуття і зменшити почуття самотності.

Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо у розширенні вибірки та методичного інструментарію дослідження, а також врахуванні гендерного аспекту переживанні самотності.

Список літератури

1. Засекіна Л. В., Федотова Т. В., Солоненко О. О. Методологічні та нарративні засади дослідження проблеми морального дистресу у контексті воєнного конфлікту. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2022. №2 (58). С. 96-114.

2. Соціально-психологічні аспекти переживання самотності в юнацькому віці. *Матеріали II всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Життєдіяльність людини в ситуації глобальних викликів сучасності”*. Луцьк, ЛНТУ, 2019. С.175-176.

3. Федотова Т.В. Проблема переживання самотності особистістю в умовах військових дій (на прикладі емпіричного дослідження студентів-психологів). *Наукові перспективи*. Випуск №5(23). 2022. С. 551-563.

УДК 159.9

Коленченко Н. В.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ННІ психології та соціальної роботи
Національний університет “Чернігівський колегіум”
імені Т. Г. Шевченка

ПСИХОЛОГІЧНІ СТАНИ ДІТЕЙ У ВОЄННИЙ ЧАС

Війна вже довгі роки руйнує та пригнічує психологічний стан українців, а з повномасштабним вторгненням ситуація ще більше загострилася. Панічні настрої, страх, відчай, ненависть, невпевненість у завтрашньому дні панують у сучасному суспільстві. Якщо дорослі так складно переживають воєнний стан, то що ж тоді відчувають найменші жителі України? Вивчення стресу у дітей є дуже актуальним, оскільки сьогодні діти зазнають значної кількості стресових ситуацій, які можуть негативно вплинути на їх фізичне та психологічне здоров'я. Наприклад, стрес може спричинити проблеми зі сном, зниження настрою, погіршення навчання та розвитку, здоров'я та зниження імунної системи [1].

На думку психологів, стресовий стан виникає навіть у немовлят, чинником якого є стресовий стан батьків. У межах різних психологічних теорій адаптації (Е. Еріксон, Е. Фромм, А. Адлер, А. Маслоу, В. Франкл, Г. Сельє, Т. Титаренко) пристосованість пов'язують із низкою факторів, зокрема, психоемоційною стабільністю, задоволеністю, компетентністю, що як раз недостатньо сформовані у дитячому віці. Діти, які пережили психотравматичну подію, часто замикаються у собі, втрачають інтерес до занять, що раніше їх цікавили, спілкування. Події воєнного часу можуть стати причиною паузи в їхньому особистісному розвитку. Наслідком хронічного стресу для дитини під час війни можуть стати не тільки психічні і психологічні розлади, а й хронічні захворювання (системи травлення, серцево-судинної, опорно-рухової систем тощо), зниження загального рівня імунітету, спричинених умовами та психосоматичними реакціями.

Війна в Україні спричинила чимало змін у різних соціокультурних аспектах, в тому числі і в сфері освіти. Освітній процес в умовах війни відбувається з постійними змінами та пристосуванням учасників до них. Діти шкільного віку по всій Україні переживають значне психологічне та фізичне навантаження, і ті, які вимушено переселилися, і ті, які проживають вдома. Непередбачувані сигнали та тривалі повітряні тривоги спричиняють труднощі організації навчального процесу, перешкоджають повноцінному навчанню, та оптимальному режиму рухової активності учнів різного віку [2].

Іноді педагоги не враховують той факт, що діти, які знаходяться в стресі, не можуть сприймати й опрацьовувати інформацію в тому об'ємі, як це було до масштабної війни. А уроки, які проходять у бомбосховищі, не матимуть повноцінного засвоєння. Такі сумні реалії навчання сьогодні. На жаль, зараз за кордоном є непоодинокі випадки булінгу дітей-українців зі сторони не тільки однокласників, але і вчителів. Варто про це запитувати дитину, особливо якщо помітно різку зміну в поведінці дитини, або коли він/вона не хоче йти в дитячий садок чи школу. До війни неможливо звикнути, можна трохи адаптуватися і прийняти той факт, що, на жаль, у нас війна. Діти в Україні, зокрема у прифронтових регіонах, можуть відчувати більшу тривогу, занепокоєння, страх. Інколи відмовляються йти до школи чи садочка. Діти, які зараз за межами нашої країни дуже сумують за домівками, за рідними, які залишилися в Україні або рідному місті, за друзями, домашніми улюбленцями, запахами, краєвидами та багато іншим. Багато з них не мають куди повертатися. І тут постає ширше й болюче питання щодо планів на майбутнє.

Важливо пам'ятати, що всі події нашого життя мають початок, а отже, і кінець. Тому необхідно допомогти собі, а також дітям перенести негативні події найбільш м'яким чином. Тому у цей нелегкий період важливо показати дитині, що ви розумієте серйозність її переживань, здатні її підтримати і дати раду ситуації, що склалася, знаєте інших людей, які перебували в аналогічній ситуації та впорались. Потрібно створювати атмосферу безпеки: частіше обіймати дитину, розмовляти з нею про її почуття та переживання на її мові (рівні). Важливо говорити про страх, гнів і ділитися тим, що під час війни це нормальне почуття, яке присутнє в кожній людині. Якщо є можливість, то ефективним буде дивитися фотографії та відео з вашого минулого життя з дитиною, пригадувати приємні події і планувати мирне майбутнє. Безумовно всі вікові категорії населення страждають як морально, так і матеріально від акту агресії росії до України, та найбільше – діти. Це ті маленькі українці, які зараз відчувають на собі всю жорстокість цього часу. Тому завданням постає підтримувати

їх, обов'язково пояснювати те, що зараз відбувається, звісно враховуючи вік дитини. Інформація має бути дозованою. Можна разом з дитиною займатися волонтерством, збирати теплі речі, медикаменти для потреб ЗСУ та обов'язково говорити їй про те, що це вклад у майбутню перемогу. Це сформує у дитини розуміння того, що вона може наближувати мирний час своїми добрими справами.

Список літератури

1. Борщ К. К. Особливості прояву стресу серед дітей в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія.* 2023. № 1. С. 47–51.

2. Фішер Ю., Соловей А. Фізичний та психологічний стан учнів середнього та старшого шкільного віку, які навчаються в умовах війни. *Collection of Scientific Papers “SCIENTIA”.* March 31, 2023. Sofia, Bulgaria. С. 136–137.

УДК 004.8:[159.922:316.613.4]-057.875

Холмакова Ю. В.

викладач кафедри іноземної філології
Київський Національний Університет Культури і Мистецтв,

Рибінська Ю. А.

д.п.н., професор кафедри іноземної філології,
Київський Національний Університет Культури і Мистецтв

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ

Штучний інтелект (ШІ) досяг значних успіхів у різних секторах, включаючи освіту. З появою інструментів і платформ на основі штучного інтелекту процес навчання змінився, зробивши його більш персоналізованим, привабливим і ефективним. Однак вплив штучного інтелекту на психічне здоров'я студентів є темою, яка заслуговує на увагу, оскільки інтеграція технології в систему освіти може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Однією з найважливіших переваг штучного інтелекту в освіті є його здатність надавати персоналізований досвід навчання. Аналізуючи дані про успішність студентів, штучний інтелект може визначити їхні сильні та слабкі сторони, дозволяючи викладачам адаптувати свої методи навчання та ресурси відповідно до потреб кожного студента. Цей персоналізований підхід може допомогти зменшити рівень стресу та тривоги серед студентів, оскільки їм більше не доведеться боротися з єдиною навчальною програмою для всіх. Натомість вони можуть вчитися у своєму власному темпі та зосереджуватися на сферах, де потребують удосконалення, що зрештою призведе до кращої академічної успішності та підвищення впевненості в собі.

Крім того, інструменти на основі штучного інтелекту також можуть допомогти виявити студентів, які можуть мати ризик розвитку проблем з психічним здоров'ям. Аналізуючи такі дані, як успішність, відвідуваність і активність у соціальних мережах, алгоритми штучного інтелекту можуть виявляти закономірності, які можуть вказувати на ознаки стресу, тривоги або депресії. Це раннє виявлення може дозволити педагогам і фахівцям втрутитися та надати підтримку студенту до того, як його психічне здоров'я ще більше погіршиться.

Іншим позитивним впливом штучного інтелекту на психічне здоров'я студентів є можливість покращення доступу до ресурсів психічного здоров'я. Чат-боти та віртуальні терапевти на основі штучного інтелекту можуть надати студентам миттєву анонімну підтримку, допомагаючи їм впоратися зі стресом, тривогою та іншими проблемами психічного здоров'я. Ці віртуальні ресурси можуть бути особливо корисними для студентів, які можуть не наважуватися звертатися за допомогою до психолога-консультанта через сором'язливість чи інші перешкоди.

Однак інтеграція ШІ в систему освіти не позбавлена потенційних недоліків. Однією з проблем є можлива надмірна залежність від інструментів на базі штучного інтелекту, що може призвести до зниження людської взаємодії між студентами та викладачами. Відсутність особистого зв'язку може посилити відчуття ізоляції та самотності, що негативно вплине на психічне здоров'я студентів.

Крім того, використання ШІ в освіті викликає занепокоєння щодо конфіденційності та безпеки даних. Оскільки алгоритми штучного інтелекту збирають і аналізують величезну кількість особистих даних, існує ризик того, що ця інформація може бути зловживана або потрапити в чужі руки. Це може призвести до підвищеної тривоги серед студентів, які можуть хвилюватися про потенційні наслідки розголошення їх особистої інформації.

Більше того, бажання йти в ногу з досягненнями в освіті, керованими штучним інтелектом, також може сприяти стресу та занепокоєнню серед студентів. Оскільки інструменти на основі ШІ стають все більш поширеними, студенти можуть відчувати потребу постійно адаптуватися та освоювати нові навички, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку праці. Такий тиск на випередження може призвести до вигорання та інших проблем із психічним здоров'ям.

Підсумовуючи, можна сказати, що вплив штучного інтелекту на психічне здоров'я учнів є багатограним і має як позитивні, так і негативні наслідки. Хоча штучний інтелект може революціонізувати освіту, надаючи персоналізований досвід навчання та покращуючи доступ до ресурсів психічного здоров'я, він також викликає занепокоєння щодо конфіденційності, безпеки даних і потенційної втрати людського зв'язку. Оскільки штучний інтелект продовжує проникати в освітній сектор, педагогам, політикам і фахівцям у сфері психічного здоров'я вкрай важливо працювати разом, щоб переконатися, що технологія використовується таким чином, щоб підтримувати психічне благополуччя учнів. Встановлюючи правильний баланс між інноваціями на основі штучного інтелекту та підтримкою, орієнтованою на людину, ми можемо створити систему освіти, яка сприятиме успіхам у навчанні та психічному здоров'ю всіх студентів.

Список літератури

1. Синицька А. Технології ШІ в освіті. Еволюція чи революція? 07.03.2023 URL: <https://ceit-blog.ucu.edu.ua/vykladannya/tehnologiyi-shi-ta-chatgpt-v-osviti-evolyutsiya-chy-revoljutsiya/>
2. Frąckiewicz Marcin The Impact of AI on Student Mental Health: Poland, Artificial Intelligence, according to 28.11.2023 URL: <https://ts2.space/en/the-impact-of-ai-on-student-mental-health/#gsc.tab=0>

УДК 159.9

Шейко Г. Д.
старший викладач,
кафедри педагогіки і психології початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОДИН ІЗ ГНУЧКИХ УМІНЬ

Емоційний інтелект – одна з найцінніших навичок майбутнього. Він є основою для цілого ряду критичних навичок та запорукою професійного успіху.

У психологічній науці концепція емоційного інтелекту виникла в кінці ХХ століття. Основоположниками її були американські психологи Д. Карузо, П. Саловей і Дж. Майер, які пояснювали емоційний інтелект як комплекс ментальних здібностей до усвідомлення власних емоцій і емоцій інших людей. Популярною ця теорія стала завдяки психологу і журналісту Д. Гоулману в 90-і роки минулого століття. У своїй книзі “Емоційний інтелект: чому він важить більше, ніж IQ” він роз’яснив це нове і загадкове поняття через факти про мозок, історію й антропологію. З того часу визнається, що загальний інтелект людини утворюються з двох частин: перша відповідає за вміння обробляти інформацію і приймати обґрунтовані рішення, а друга - за розпізнавання емоцій і здатність їх контролювати. Останнє і заведено називати емоційним інтелектом, причому необов’язково, щоб ці частини були рівнозначними. Узагальнюючи, можна визначити, що емоційний інтелект (EQ) – це здатність людини розуміти власні емоції та емоційні стани інших людей, ефективно управляти емоціями та адаптувати персональну поведінку під різні ситуації.

Розвиток EQ сприяє розвитку емпатії, логічного мислення, соціальної адаптації, помагає ефективно комунікувати з оточенням і розв’язувати конфлікти. Згідно з дослідженням Центру емоційного інтелекту при Єльському університеті діти з розвиненим емоційним інтелектом краще навчаються в школі, більше читають, частіше займаються спортом та мистецтвом. Окремі дослідження доводять, що люди з розвиненим емоційним інтелектом менше страждають від психічних та емоційних негараздів у житті. Емоційний інтелект не передається генетично, а потребує розвитку з раннього дитинства.

Визначають наступні чинники емоційного інтелекту: а) біологічні (рівень розвитку емоційного інтелекту батьків; правопівкульовий тип мислення; спадкові задатки емоційної сприйнятливості; властивості темпераменту); б) соціальні (ступінь розвитку самосвідомості; упевненість в емоційній компетентності; рівень освіченості; емоційноблагополучні стосунки у сім’ї; андрогінність; релігійність).

Емоційний інтелект вміщує у себе чотири основні навички, які об’єднані у дві групи: особиста компетентність і соціальна компетентність. *Особиста компетентність* вміщує навички самоусвідомлення (self-awareness) і самоконтролю (self-management), які спрямовані більше на особистість, ніж на її взаємодію з іншими людьми. *Особиста компетентність* – це здібність розуміти власні емоції та

управляти своєю поведінкою і задумами. Соціальна компетентність вміщує навички соціальної свідомості та керування взаємостосунками. Вона визначає здібність особистості зрозуміти настрій інших людей, їх поведінку і мотиви для того, щоб ефективно реагувати та удосконалювати взаємостосунки.

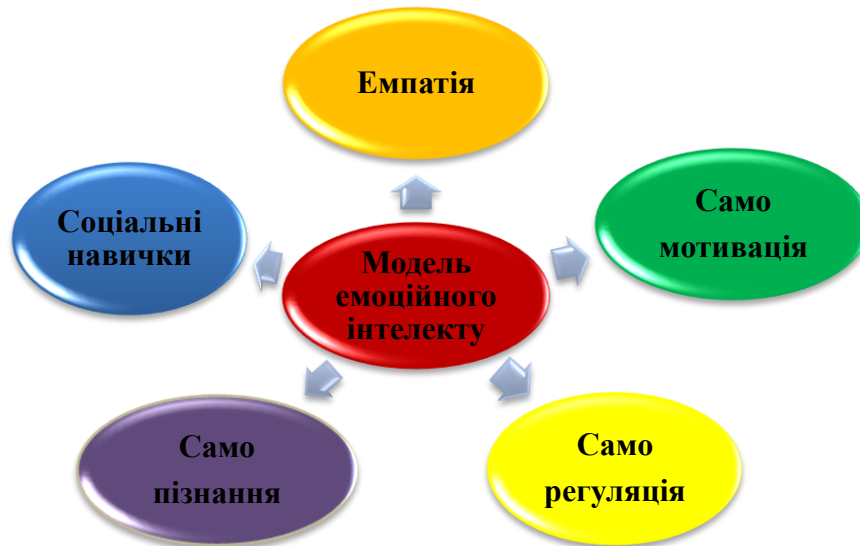

Рис. Модель емоційного інтелекту за Д. Гоулманом
("Емоційний інтелект: чому він важить більше, ніж IQ", 2013)

Визначають такі рівні сформованості емоційного інтелекту як низький, середній, високий. Ці рівні характеризуються конкретними показниками.

Пропонуємо декілька рекомендацій, як розвивати власний емоційний інтелект: 1) Не поділяйте емоції на "погані" і "гарні"; 2) Ведіть щоденник емоцій. 3) Не піддавайтеся впливу поганого настрою. 4) Усвідомте, як ваше тіло реагує на стрес; 5) Формуйте цілеспрямовану поведінку; 6) Розвивайте мотивацію; 7) Розвивайте емпатію.

Отже, емоційний інтелект слугує формуванню емоційно-ціннісного ставлення до себе, інших людей, навколишньої дійсності; дозволяє викладати персональне ставлення до подій, спираючись на емоційну сферу; навчає творчо підходити до розв'язання проблем; посилює активність, удосконалює мотивацію до діяльності; слугує зростанню якості знань. Саме ці чинники підвищують шанси досягти успіху в професійному та особистому житті.

Список літератури

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Віват, 2018. 512 с.
2. Averill J.R., Chon K.K., Haan, D.W. Emotions and creativity, East and West. // Asian Journal of Social Psychology [Electronic resource]. 2001. №4. p. 165-83. Mode of access: <http://people.umass.edu/jra/studiesofemotion/articles/creativity/index.html>
3. Mayer J.D., Salovey P. Emotional intelligence [Electronic resource]. 2005. Mode of access: [http://www.unh.edu/emotional intelligence/](http://www.unh.edu/emotional%20intelligence/)

UDC 659.118

Skorokhod T.

PhD in Journalism,

assistant of the Department of Publishing and Editing

National Technical University of Ukraine Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

THE PHENOMENON OF NATIVE ADVERTISING

In order to reduce the direct advertising impact on the modern consumer, brands resort to non-standard solutions. They try to disguise advertising appeals under other content, to submit them covertly. As a result, it is difficult for the target audience to identify such appeals as direct advertising. therefore, such advertising appeals do not irritate consumers, and even on the contrary – the audience improves its attitude towards the brand after viewing and reading them. So, the uniqueness of this type of advertising concerns its form and content.

The very name of this type of advertisement is also unique. The main title is native advertising. However, taking into account the method of use and the place of distribution, it acquires a terminological improvement to advertorial, hidden advertising, product placement. Native advertising is placed where the user is ready to see it.

Accordingly, advertising information is in the context of what the user is currently interested in. So, the portrait of the consumer, his needs, is taken into account. And this kind of advertising has a positive effect on the audience. Native advertising is minimally similar in content to advertising or PR materials. It is similar in style and form of presentation to materials typical of the mass media in which it is placed. Moreover, the name of the brand or product is inscribed in this material in a way that does not cause rejection by the audience.

Oftentimes, native advertising is designed to increase awareness consumers about the brand. And therefore, according to the form of submission, native advertising will be like telling a story about the problems and values of a particular brand or trademark.

Native advertising in print media can be in a review format of new brands, goods and services. As a rule, such a review is prepared by a journalist who is trusted by the target audience. It is also popular now when articles are prepared by leaders of public opinion. For example, a well-known blogger writes about good service in a certain restaurant or, on the contrary, about the incompetence of services employees of a travel agency. Such publications are a kind of advertising or anti-advertising for the mentioned companies.

For radio, the most natural and not similar to advertising format is the news. Native advertising in the news can be material based on an interesting information reason (release of a new product, introduction of innovative technology, etc.).

Native advertising can be presented in the format of outdoor advertising. These are signs in the historical part of the city, facade signs, city benches with advertisements, murals painted directly on the walls of buildings.

Native advertising adapts to Internet advertising as well. Such advertising is accepted as part of the site, “mimics” the format and tone of the site’s original content. That is, it uses the capabilities of the platform on which it is placed, organically fits into the content of the website, mobile application, social network, and its content corresponds to the content of the web resource.

According to O. Kitchenko, T. Ibragimov, native advertising can also exist in such formats as “advertising in the news feed of the social network with the signature “Advertising”, “Partner material”, “Promo”, “Post created with support”; advertising in search engines – a special search ad on request at the very beginning of the list or in the right part of the browser page; recommendation widgets – advertising that leads to information is placed in the form of a recommendation widget with the caption: “You may like”, “You may have missed”, “Similar products”, “Special for you”; sponsored content; special projects that tell the story of the company or product, or branded pages” [1, p. 30].

Another feature of native advertising is that it takes the user’s interests into account as much as possible. The content, under which native advertising will be disguised, is always relevant to the consumer’s interests. Therefore, native advertising looks natural and is accepted by subscribers as original content.

For example, under the guise of an article about the importance of changing tires according to weather conditions, you can also submit a message that you can buy it 50% cheaper from a certain company. In this case, the task of the brand was to cultivate a culture of consumption of a certain product, to provide the reader with interesting information and ways to use it. And the role of the brand is no longer as an advertising object, but as an advisor and information provider.

So, native advertising is unique in terms of its terminological essence and effect, formats, taking into account consumer interests during its creation and placement.

References

1. Kitchenko O., Ibragimov T. Native Advertising as an Element of an Advertising Campaign. *Bulletin of the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”*. *Economic Sciences*, 2019. № 23. P. 28–32.

Кобченко Д. В.

здобувач вищої освіти, магістрант, групи ЗМСР-221
Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій
Національного університету “Чернігівська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УКРАЇНСЬКИМИ БІЖЕНЦЯМИ В НІМЕЧЧИНІ

Умови повномасштабної війни вкотре продемонстрували неймовірну силу та масштаби волонтерського руху в Україні. Волонтери у співпраці з неприбутковими організаціями реалізують напрями з надання волонтерської допомоги Збройним Силам України та постраждалим внаслідок широкомасштабної військової агресії росії проти України, збирають кошти й закуповують товари для потреб фронту та цивільних, координують роботу центрів допомоги для внутрішньо переміщених осіб, здійснюють підготовку потенційних місць розміщення людей, надають психологічну допомогу для дітей та підлітків, здають кров на донорство, організують допомогу людям похилого віку, здійснюють авто-волонтерство тощо. Саме ці напрями волонтерської діяльності є найпотужнішими в умовах війни [3, с. 43].

Реальна робота із надання допомоги в основному сконцентрована в системі центрів соціальних служб для молоді, громадських і релігійних організаціях, відчутна частка якої належить волонтерам.

Відповідно до ст. 1 ЗУ “Про волонтерську діяльність”, волонтерська діяльність - добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги, що виражається через особисте надання робіт та послуг та ґрунтується на принципах законності, гуманності, гласності, рівності та здійснюється для досягнення суспільно-значимих цілей [2].

За належністю до певної організаційної структури волонтерів поділяють на дві умовних групи:

- волонтери, які працюють при різноманітних соціальних службах;
- волонтери громадських організацій.

Отже, волонтерський рух сьогодні відбувається за такими основними напрямками:

1. Добровільна систематична або епізодична допомога державним установам у реалізації соціальної політики - допомога освітянським (шкільним та позашкільним) закладам у навчально-виховній роботі, установам соціального забезпечення в роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами та людьми похилого віку.

2. Добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях - надання допомоги різним категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчання, розвитку. Таке спрямування діяльності волонтерів будь-якого віку сприяє їх творчій та соціальній самореалізації, саморозвитку та самоспостереженню [1, с. 89].

Роль волонтерів у роботі з українськими біженцями діже велика, зокрема низка українців, які прибувають до Німеччини шукати притулок та отримати міжнародний

захист тут його отримують. Допомога у такі складні для України часи в Німеччині колосальна та дуже відчутна. Українців тут зустрічають із радістю. Для біженців із України у Німеччині створені усі комфортні умови. Окрім цього створено безліч благодійних організацій, об'єднання української громади, яка діє в сфері інформаційної роботи, гуманітарної допомоги, збору коштів та речей, організація демонстрацій, прийому біженців та медичної допомоги.

Волонтери на першому етапі людей зі статусом біженця зазвичай розселяють по центрах первинного прийому (Erstaufnahmeeinrichtung), які часто знаходяться у приміщеннях, які раніше служили військовими казармами, місцями загального користування і т.д.

При всіх закладах Erstaufnahmeeinrichtung, створили центр, де тимчасово переміщені особи з України можуть знайти одяг, їжу, психологічну підтримку і класи німецької мови.

Завдання волонтерів на початковому етапі допомогти знайти також засоби для існування, зокрема їжу. Кожного тижня відбувається роздача харчів зранку, також біженцям доступна послуга фудшерінгу - це така організація, яка збирає їжу з різноманітних супермаркетів, кафе - все те, що може бути придатне для споживання, але вже не може бути використаним чи проданим.

Наступним етапом надання волонтерської допомоги є психосоціальна робота з українськими біженцями, зокрема при соціальних службах та закладах Erstaufnahmeeinrichtung діють консультаційні кабінети, де допомагають заповнювати заявки на державні програми з пошуку житла, роботи, влаштування дітей в школу чи дитячий садок. Зокрема волонтери допомагають знайти безкоштовне житло, шукають сім'ї, які можуть прихистити біженців і т.д.

На державному рівні закріплено, що всі біженці, яким надали першу допомогу, для подальшого перебування в країні мають піти на мовні курси та влаштувати дітей до навчальних закладів, тому волонтери допомагають знайти підходящі курси найбільш адаптовані та максимально близько розміщені до місця проживання.

Таким чином, волонтерство – це діяльність, яка здійснюється добровільно для суспільства чи окремих соціальних груп, без розрахунку на винагороду. Волонтери добровільно надають безоплатну допомогу людям, які потребують особливої підтримки та соціального захисту, або державі, некомерційній чи громадській організації. Волонтерство притаманне будь-якій розвиненій державі й залежить від національної культури, традицій, менталітету, історичних аспектів розвитку країни та економічних особливостей. Проте є спільні риси, які об'єднують волонтерів всіх країн – це прагнення безкорисливої допомоги, любов до людей та пріоритетність моральних цінностей над матеріальними турботами.

Список літератури

1. Медюх Л. Організація волонтерської роботи студентів. Social Work and Education. 2014 № 1. С. 88-94.
2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Товмаш Д. Волонтерство жіноцтва як ефективна складова боротьби з російським агресором (соціо-філософський та філософськос-вітоглядний аналіз). Українознавчий альманах. Випуск 32. С.43-50.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ, ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬСТВА

Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
(частина 2)
м. Кропивницький,
29 листопада 2023 р.

Українською та англійською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 29.11.2023 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 4,8
Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 23599

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364
від 07.01.2007 р., м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

